

MANIFESTA

**Kunstbemiddeling /
Kunsteducatie**
Art Mediation /
Art Education

12-

The True Cost of Coal - detail, 2008
The Beehive Design Collective

3x3 Krant
3x3 Newspaper

Deze 3x3 Krant is er om je op weg te helpen tijdens, voor en na je bezoek aan Manifesta 9. Manifesta is de Europese Biënnale voor Hedendaagse Kunst, die van 2 juni tot 30 september 2012 plaatsvindt in Genk, Limburg (België). Er zijn 3 verschillende 3x3 Krantjes voor 3 leeftijdsgroepen (12-, 12+ en 18+), zorg dus dat je de juiste versie voor je hebt liggen.

This 3x3 Newspaper is here to guide you during, before and after your visit to Manifesta 9. Manifesta is the European Biennial of Contemporary Art which takes place in Genk, Limburg (Belgium) from June 2 until September 30, 2012. There are 3 different 3x3 Newspapers for 3 age groups (12-, 12+ and 18+), so make sure you have the right one for you.

Wil je alles uit je bezoek aan Manifesta 9 halen? Laat ons dan starten met je eerst wat meer over Manifesta en het thema van deze 9de editie te vertellen. Daarna zullen we een aantal kunstwerken toelichten waarvan we denken dat je ze zeker interessant zult vinden. Maar bovenal hopen we dat deze 3x3 Krant je nieuwsgierig maakt, je uitdaagt om nog beter te kijken en je aanzet om met elkaar in gesprek te gaan.

De selectie van kunstwerken en onderwerpen in dit krantje is lang niet volledig. Waarschijnlijk kom je nog allerlei dingen tegen waarover je je eigen ideeën en meningen hebt. We zouden zelfs teleurgesteld zijn als dat niet zo was.

Voor meer informatie over Manifesta 9 en voor het volledige programma kun je terecht op de website: www.manifesta9.org.

**Het Manifesta 9 Kunstbemiddeling /
Kunsteducatie Team**

**Ontdek Manifesta 9!
Moeilijk? Nee, gemakkelijk!
Wij helpen je met dit krantje
op weg. Kom je mee?**

**Discover Manifesta 9!
Difficult? No, easy! With this news-
paper we'll help you on your way.
Will you come along?**

Do you want to make the most of your visit to Manifesta 9? Then allow us to tell you a bit more about Manifesta and the theme of this 9th edition. To get you started we have highlighted some artworks we think you'll find particularly interesting. But above all we hope the 3x3 Newspaper will stimulate your curiosity, challenge you to look more closely and help you in starting your own discussions.

The selection of artworks and topics in this newspaper is far from complete. You will probably see some things you have your own ideas and opinions about. In fact, we would be disappointed if you didn't.

You can find more information on Manifesta 9 and a full overview of the program on our website: www.manifesta9.org.

**The Manifesta 9 Art Mediation /
Art Education Team**

MANIFESTA 9

Manifesta 9 vertelt een werelds verhaal in Waterschei Manifesta 9 tells a global story in Waterschei

Ga jij wel eens op reis? Met het vliegtuig, de trein, de bus of met de auto? Een fietstocht naar een plek waar je nog nooit bent geweest, is ook al een beetje reizen. Misschien kwam je met de trein of de bus naar Manifesta 9?

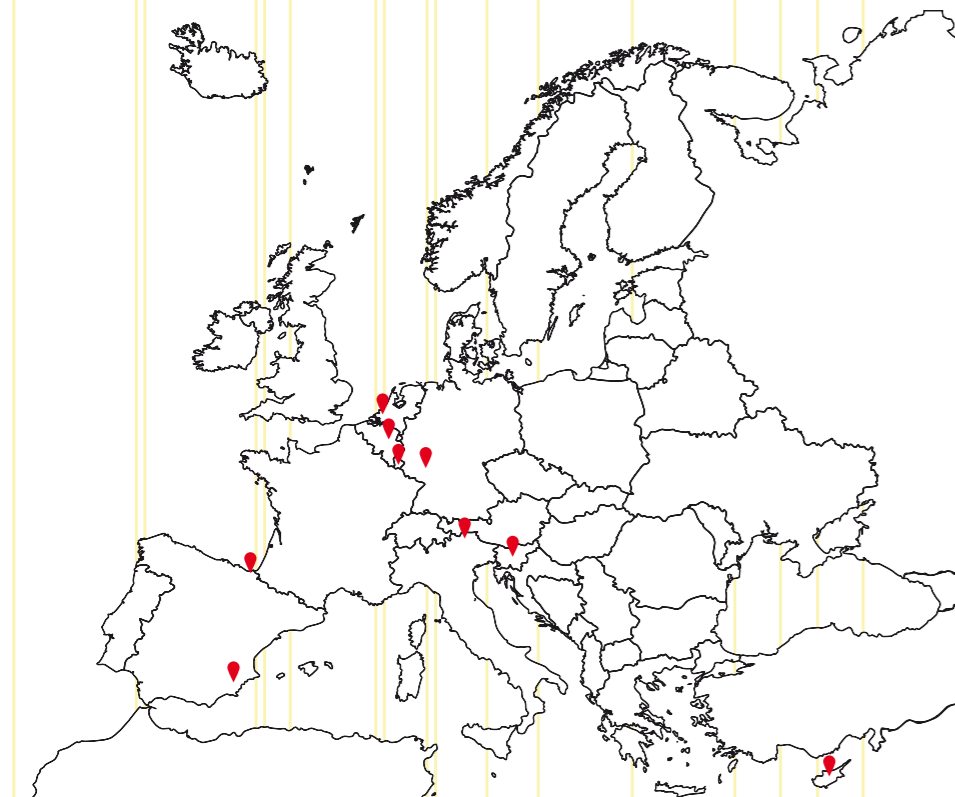
Welke landen in Europa heb je al eens bezocht? Kleur ze in op de kaart. Welke kleuren doen je denken aan welk land?

Manifesta reist ook graag! Om de 2 jaar bezoekt Manifesta een andere, bijzondere plek in Europa. Van Italië naar Spanje en nu in België. Manifesta 9 is op bezoek in Waterschei, dat is een wijk in Genk, een stad in de provincie Limburg (België). Genk is bijzonder omdat ze er meer dan 100 jaar geleden steenkool in de grond hebben gevonden.

Do you ever travel? By airplane, train, bus or by car? Even a bicycle ride to a place you've never been before is a little bit like travelling. Maybe you had to catch a train or a bus to get to Manifesta 9?

Which countries in Europe have you already visited? Colour them on the map. Which colours do you remember from what country?

Manifesta likes to travel as well! Every 2 years Manifesta visits a different special place in Europe. From Italy to Spain and now in Belgium. Here in Belgium, Manifesta 9 is visiting Waterschei, which is a district in Genk, a city in the province of Limburg (Belgium). Genk is a special place because over 100 years ago they found coal in the ground here.

Europa Europe

Steenkool, weet je wat dat is?

Het lijkt op een zwarte steen, maar eigenlijk is het een overblijfsel van heel, heel oude planten. De resten van deze planten kwamen onder de grond te liggen en werden op elkaar gedrukt. Daardoor werden ze samen een soort harde steen. Steenkool wordt gebruikt als brandstof. Op sommige plaatsen in de wereld kun je steenkool in de grond vinden, zoals hier in Limburg.

De mijnwerkers en waar ze woonden:

Om de steenkool naar boven te halen werden er steenkolenmijnen gebouwd. Er kwamen mensen van over de hele wereld naar hier om in de steenkolenmijn te gaan werken. De mijnwerkers kwamen uit landen zoals Duitsland, Turkije, Italië, Griekenland enzovoorts. Rond de steenkolenmijn werd een heel dorp gebouwd met huizen, een ziekenhuis, winkels en zelfs een school. Allemaal voor de mijnwerkers en hun gezin. Zo'n dorp noemen ze ook wel een tuinwijk. Vergeet niet om vandaag een kleine wandeling te maken in de tuinwijk van Waterschei!

Inspiratie uit het verleden:

Nu zijn de steenkolenmijnen in deze streek gesloten, maar er is nog heel wat dat ons eraan herinnert. Dat gaf de tentoonstellingsmaker (ook wel 'curator' genoemd) van Manifesta 9 heel wat ideeën. Zijn naam is Cuauhtémoc Medina en zoals je al kunt horen aan zijn naam, komt hij niet uit België. Hij nam het vliegtuig in Mexico om in Waterschei te komen.

Coal, do you know what that is?

It looks like a black stone, but actually it is the remains of plants from a long long time ago. The plants got buried under the ground and were tightly pressed together through the ages until all the plants turned into a kind of stone. Coal is used as a fuel. In some places in the world you can find coal in the ground, like here in Limburg.

The miners and where they lived:

Coal-mines were built to bring the coal to the surface. People from all over the world came to work in the mines. The miners came from foreign countries such as Germany, Turkey, Italy, Greece and so on. They built a whole village around the coal-mines with houses, a hospital, shops and even a school. All this especially for the miners and their families. These types of villages are known as 'garden cities'. Don't forget to go for a little walk in the garden city of Waterschei today!

Inspiration from the past:

The mines in this region are closed now, but this place still reminds us of the coal-mines. All this history gave the exhibition maker (also called the 'curator') of Manifesta 9 many ideas. His name is Cuauhtémoc Medina. As you can already guess from his name; he is not from Belgium. He has to travel by plane from Mexico to get to Waterschei.

Kristof Vrancken, 233 Tuinwijk Garden City Waterschei, Genk

Ga in de tentoonstelling op zoek naar het werk van Marcel Broodthaers. Je zult het herkennen aan de drie hoopjes steenkool. Herken je de vlag? Uit welk land zou de kunstenaar komen?

In the exhibition, go and have a look at the work of Marcel Broodthaers. His work is the one with three piles of coal. Do you recognize the flag? Where do you think the artist is from?

Manifesta 9: The Deep of the Modern Manifesta 9: The Deep of the Modern

Tentoonstellingen zoals Manifesta 9 zijn altijd heel groot. Zo groot dat je in je eigen hoofd verdwaalt en als je thuiskomt, weet je misschien niet eens meer welk kunstwerk je nu het leukst vond! Deze krant zal je de kunstwerken helpen herinneren. Maar voor we van start gaan, moet je weten dat deze tentoonstelling ook een titel kreeg: *The Deep of the Modern*, en ze bestaat uit verschillende delen. Laten we die delen even aan je voorstellen.

Belang van het verleden

Manifesta 9 gaat niet alleen kunst tonen van nu, maar toont ook kunst over gisteren, vandaag en morgen. Dat is erg bijzonder voor een hedendaagse kunsttentoonstelling als Manifesta! Toen de curator Cuauhtémoc Medina voor het eerst naar Limburg kwam, raakte hij geïnspireerd door de leegstaande mijngebouwen, want er wordt vandaag geen steenkool meer naar boven gehaald. Hij zag hoe belangrijk het verleden was, en besloot om niet enkel kunst van nu te tonen. Daarom is een van de delen van Manifesta 9 gewijd aan de geschiedenis van de steenkolenmijnen.

Mijnerfgoed

Alles van het vroegere leven rond de nu gesloten steenkolenmijnen dat we zeker moeten bewaren, noemen we het 'mijnverleden' of 'mijnerfgoed'. In elk dorp is er wel wat van vroeger, en dat noemen we erfgoed. Het mijnverleden is een bron van ideeën, en dat ga je tijdens je bezoek aan Manifesta 9 kunnen ontdekken in *17 Ton*.

De wereld verandert

De curator, die je al hebt ontmoet, werd ook nieuwsgierig naar hoe alles hier veranderde toen er plots een fabriek in het dorp kwam. De rook uit de fabrieksschouwen gaf de lucht bijvoorbeeld

prachtige kleuren. Dit inspireerde de kunstenaars van vroeger, en ze gingen die kleurenpracht in de lucht schilderen. Door de komst van de steenkolenmijnen gingen kunstenaars soms de wereld onder de grond schilderen en tekenen, maar een kunstwerk kon plots ook helemaal uit steenkool bestaan. Zoals het werk van *Marcel Broodthaers* dat je al ontdekt hebt.

Ontmoetingen

Zo'n 39 hedendaagse kunstenaars zullen reageren op het verleden van de steenkolenmijnindustrie in West-Europa. Waarom verhuizen vele fabrieken bijvoorbeeld naar andere landen? Wat gebeurt er met het plastic dat we elke dag weggoeien? Waar ligt de grens tussen mens en machine?

Om dit allemaal voor elkaar te krijgen, kreeg Cuauhtémoc Medina hulp van een groot team en 2 andere curatoren: Katerina Gregos (Griekse, maar woont in Brussel) en Dawn Ades (Groot-Brittannië).

Exhibitions like Manifesta 9 are always very big. So big even that you could get a bit lost in your mind and can't remember all the works of art you saw. This newspaper will help you remember which one you liked best! But before we start, you should know that this exhibition has a special title *The Deep of the Modern* and it consists of different parts. Let's introduce them to you.

Importance of the past

Manifesta 9 is not only going to show art from now, but it will show art of yesterday, today and tomorrow. That is very unusual for a contemporary art exhibition like Manifesta! When the curator Cuauhtémoc Medina came to Limburg for the first time, he was inspired by the empty mine buildings, as there is no more coal brought to the surface

today. He saw the importance of the past, and decided to show more than just art from now. That is why one part of Manifesta 9 is dedicated to the coal-mines' history.

Mine-heritage

We really need to save everything that reminds us of the life around the now closed coal-mines. This preservation is called 'the past of the mines' or 'mine-heritage'. In each village there is something that reminds us of the past, and that is what we call heritage. It became a source of inspiration and you can discover it in *17 tons* during your visit to Manifesta 9.

The world changes

The curator, who you have met before, also wanted to know how everything changed when suddenly a factory appeared in the village. The smoke from the factory chimneys, for example, changed the air and gave it many colours. This inspired the artists from the past to paint the colourful skies. Because of the mining industry, artists even started to paint and draw the world under the ground, and a work of art suddenly also could be made out of only coal. Like the work of *Marcel Broodthaers* you discovered just now.

Encounters

About 39 contemporary artists will react to the past of the coal-mine industries in Western-Europe. Why do some factories move to other countries for example? What happens with the plastic we throw away every day? Where is the line between man and machine?

To manage this exhibition Cuauhtémoc Medina got the help from a large team and 2 other curators: Katerina Gregos (Greek but lives in Brussels) and Dawn Ades (Great Britain).

Manifesta 9 is een tentoonstelling waar hedendaagse kunst en erfgoed elkaar ontmoeten, maar waar je ook kunt kennismaken met historische kunstwerken. Maar wat is een kunstwerk? Op de volgende pagina helpen we je daarmee op weg!

So Manifesta 9 is an exhibition where contemporary art and heritage meet, and you can also get to know historical works of art. But what is art? On the next page we'll help you to answer that question!

< Wat is er in jouw dorp erg oud en moet zeker bewaard blijven? Ga eens bij oma of opa snuffelen naar spullen van vroeger! Plak of teken de dingen die jij zeker wilt bewaren hier.

What is very old and should be saved in your village? Have a look at old things from your grandma or grandpa! Draw or paste things you certainly want to collect here.

In de tentoonstelling kun je schilderijen ontdekken die laten zien hoe de rook uit de schoorstenen van fabrieken de lucht helemaal verandert. Kijk zelf ook eens omhoog, naar de lucht boven je huis of het gebouw van Manifesta 9. Welke kleuren zie jij allemaal? Hoe zou jij de kleuren en vormen in de lucht veranderen als dat kon?

In the exhibition you can discover paintings that show you how the smoke coming from factory chimneys changes the sky. Have a look at the sky above your house or above the building of Manifesta 9. Which colours do you see? How would you change the colours and shapes in that sky if you could?

MANIFESTA 9

Niet te missen!
Beleef Manifesta 9
Don't miss it!
Experience Manifesta 9

Symbol of Mr. Spyros Roumeliotis and Polyxeni Papoutsis, 1952 - Kristof Vancken
Antonia Roumeliotis

Gebruik je neus en spits je oren!

Groot of klein, licht of donker, ondersteboven of liggend, een beeld in beweging, vreemde geluiden of een tekening met potlood en pen. Soms herken je het onmiddellijk, soms moet je wat langer kijken voor je echt weet wat je ziet. Het kan 100 jaar oud zijn of nog maar net zijn gemaakt. Kunst is niet altijd te snappen in één hap, zoals je in je boterham bijt. Daarom moet je Manifesta 9 beleven met al je zintuigen op scherp. Gebruik je neus en ruik de geur die het gebouw nog uitademt. Luister!

Use your nose and prick up your ears!

Large or small, light or dark, upside down or lying down, an image in motion, weird noises or a drawing with pencil and pen. Sometimes you will recognize it immediately, other times you'll have to look closer before you know what you're really looking at. It can be 100 years old or it can be created just now. You can't always understand art in one bite, like biting in your sandwich. That is why you have to experience Manifesta 9 with all your senses. Use your nose to smell the building. Listen!

Ni Halfeng, Para-production, 2008 - Kristof Vancken
Ni Halfeng. With the support of the Mondriaan Foundation. Courtesy Lumen Travo Gallery, Amsterdam.
With special thanks to Guo Re for logistic support.

^
Sommige kunstwerken kunnen groeien! Zie je die grote hoop van restjes kleding? Wist je dat al die restjes uit fabrieken in China komen? Misschien kun jij samen met mama, papa, oma, opa, je juf of meester helpen om het kunstwerk nog groter te maken. Ga je gang! Stel je nu voor dat je in een grote fabriek zit. Kun je de geluiden van de machines horen, mensen die praten...?

Sometimes works of art can grow! Can you see the heap of shreds of clothes? Did you know these are leftovers from Chinese factories? Maybe you and your mum, dad, grandma, grandpa, or teacher can help make this work even bigger. Go ahead! Now imagine you're sitting in a huge factory. Can you hear the sounds of the machines, people talking...?

Zoek thuis zelf naar restjes stof. Wat ga jij ermee maken? Welke restjes bewaren jullie thuis nog? Gebruik die restjes stof of ander materiaal om er je eigen kunstwerk van te maken. Hoe meer mensen je helpen, hoe groter je kunstwerk kan worden!

Have a look at home for fabric scraps. What are you going to do with them? Which other leftovers do you keep at home? Use some leftovers of fabric or other materials to make your own work of art. The more people that help you, the bigger your work of art will be!

Mikhail Karikis & Uriel Orlov, Sounds from Beneath, 2010-11
Copyright the artists, credits to Arts Council England, the University of Westminster

Er zijn verschillende kunstwerken met geluid, dit is er een van. Samen met een groep oud-mijnwerkers hebben deze kunstenaars allerlei geluiden van onder de grond nagebootst. Luister ernaar en doe je ogen dicht. Welke geluiden herken je allemaal?

There are several works of art that are based on sounds, this is one of them. Together with a group of former miners these artists imitated all kinds of sounds from under the ground. Close your eyes and listen. Which sounds do you recognize?

Probeer zelf met je stem dagelijkse geluiden na te bootsen, zoals verkeersgeluiden, geluiden van je bezoek aan de tandarts of geluiden uit de klas.

Try to imitate sounds from everyday life such as traffic, your visit to the dentist or the sounds in the classroom.

Lamp, Mijndepot Waterschei - Kristof Vancken

^
Heb je het mooie licht hier in het gebouw al gezien? Hoe denk je dat de mijnwerkers vroeger hun omgeving verlichtten toen ze onder de grond werkten? Misschien heb je het al ontdekt in het album van *Suske en Wiske*, maar je kunt ook op zoek gaan in het Mijndepot. Een leuke verzameling samengesteld door ex-mijnwerkers.

Have you noticed what a beautiful light there is in the building? How do you think the former miners lightened up their surroundings when they worked under the ground? Maybe you've already seen it in the *Suske and Wiske* album, but you can also go and search in the *Mijndepot*. A nice collection compiled by former miners.

Stel een van de oud-mijnwerkers die je in het Mijndepot kunt ontmoeten drie vragen over het leven als mijnwerker zoals 'Hoelang heb je in de steenkolenmijn gewerkt?' of 'Waar aten jullie 's middags lunch?'. Zou jij graag een mijnwerker zijn?

Ask one of the former miners who you can meet in the *Mijndepot* three questions about life as a miner, such as 'How long did you work in the mines?' or 'Where did you eat your lunch?'. Would you like to be a miner?

>
Je kunt een kunstwerk niet aanraken, dan kan het misschien stuk gaan, maar je mag er wel aan ruiken. Heel voorzichtig! Wat vertelt je neus je over het werk van Maarten Vanden Eynde? Kun je zien van wat het gemaakt is? Maarten heeft dit werk nog nooit zo groot gemaakt als nu. Hij maakte een rif, niet zoals je op de bodem van de oceaan kunt vinden, maar één uit plastic. De stukjes plastic verzamelde hij op de verschillende plaatsen in de oceaan waar er massa's plastic gewoon ronddobbelt.

You can't touch a work of art because it is breakable, but you can smell it. Very carefully! What does your nose tell you about this work by Maarten Vanden Eynde? Can you see what he made? Maarten never made this piece as large as it is now. He created a reef, not one from the bottom of the ocean, but out of plastic. He collected those pieces of plastic in the ocean, though, where heaps of plastic just float around.

Verzamel gedurende één week alle plastic objecten van de klas/thuis. Hoe zou de wereld eruitzien zonder al deze spullen? Maak met al het plastic dat je verzameld hebt een nieuw (kunst)object, net zoals Maarten doet. Kijk ook eens naar de afbeeldingen die Maarten op zijn blog geplaatst heeft, dan zie je wat plastic met ons milieu doet.

For one week collect all the plastic objects from your classroom/home. What would the world look like without all these things? Make a new (art)object with the collected plastic, just like Maarten did. Have a look at some of the images Maarten posted on his blog and you'll see what plastic does to our environment.

Richard Long, Bolivian coal line, 1992

^
Maak je ook wel eens een kunstwerk met takken of legoblokken? Zie je welk materiaal Richard Long gebruikt heeft? Hij werkt meestal in de openlucht, in het landschap. Hij gebruikt dan eenvoudige vormen zoals een lijn; vormen die opvallend omdat ze door mensenhanden zijn gemaakt. Hoelang denk jij dat het heeft geduurd voor alle steenkool hier lag?

Do you sometimes make a work of art with branches or Lego-blocks? Can you see which material Richard Long used? He usually works in the open air, in the landscape. He uses simple shapes such as lines; shapes that stand out because they are made by human hands. How long do you think it took to put all the coal here?

Het natuurterrein achter het gebouw is groot genoeg om er je eigen kunstwerk te gaan maken of misschien zelfs te verstoppert. Let erop dat je ook vormen gebruikt die niet in de natuur voorkomen! Stel je voor hoe een verwaalde wandelaar straks raar zal opkijken als hij je kunstwerk ziet! Hoelang heb jij aan je kunstwerk gewerkt?

The area full of nature behind the building is large enough to make your own work of art and even hide it. Make sure you also use shapes that you don't see in nature! Imagine the look on a lost hiker's face when he discovers your work of art! How long have you been working on your work?

Maarten Vanden Eynde, Plastic Reef, 2008-2012 - Kristof Vancken - Copyright the artist, credits to the Mondriaan Fund and the Vlaamse Gemeenschap

Moet je ook zeker gezien hebben
Don't miss this either

Hou hier een lijstje bij van de kunstwerken waar je nog meer over wilt weten! Heb je bijvoorbeeld het verhaal van Leyn Weckx al ontdekt - de zogenaamde 'Putheks' - of de modeontwerpster die kleding maakt van oude mijnwerkerskleding? Welk videowerk vond je het leukst? Heb je al aan de muziekdoos van Cvijanovic Nemanja gedraaid? Schrijf hier al je ervaringen, de vragen die je nog hebt...

Keep track of the other works of art you want to know more about! Did you for example discover the story of Leyn Weckx, the so-called 'Putheks', or the fashion designer who makes new clothes from worn-out miners' clothes? Which video did you like best? Have you already turned Cvijanovic Nemanja's music box? Write down your experiences, the questions you still have...

MANIFESTA 9

Gisteren

Wat je kunt doen voor je bezoek aan Manifesta 9

Een tentoonstelling zoals Manifesta 9 bezoeken en bespreken met kinderen is niet altijd vanzelfsprekend. Wij helpen jou en je kind(eren) graag op weg met volgende opdrachten en tips.

Iguanodon bernissartensis, specimen Vert-5144-01, Fosse-Sainte-Barbe, Bernissart, Belgium, age: Lower Cretaceous, Wealdian - Wilfrod Meuser
Collection: Royal Belgian Institute of Natural Sciences, Brussels

Wist je dat de aarde er vroeger helemaal anders uitzag? Hier in West-Europa was het toen veel warmer en er leefden zelfs dinosaurussen. Geloof je het niet? Kijk eens wat mijnwerkers vonden in Bernissart (Wallonië): het hoofd van een Iguanodon, een soort dinosaurus.

Did you know that the earth once looked completely different? Here in Western Europe it was much warmer and there even lived dinosaurs in this area. You don't believe it? Look what miners found in Bernissart (Wallonia). It is the head of an Iguanodon, a kind of dinosaur.

Hoe denk je dat die dinosaurus eruitzag toen hij nog leefde? Teken hem hier en ga daarna op internet kijken of je tekening klopt. Tijdens je bezoek kun je het hoofd in het echt gaan bekijken en je vindt er ook fossielen met afdruken van planten die in deze regio groeiden. De samengeperste plantenresten werden later steenkool.

What do you think this dinosaur really looked like when he was alive? Make a drawing and then have a look on the internet to see if your drawing was correct. During your visit, you can have a look at the head and discover some fossils with prints of plants that grew in this region. These compacted plants would later turn into coal.

Yesterday

What you can do before your visit to Manifesta 9

It's not always easy to talk about an exhibition like Manifesta 9 with children. That's why we gladly help you and your child(ren) with the following guidelines and tips.

Kevin Kalinski, works 2005-2012 - Yan Tomaszewski
Yan Tomaszewski, Module, 2011-2012. Art Fair stand at the Salon de Montrouge with works by Kevin Kalinski (2011), variable dimensions. Copyright: the artist. Courtesy: Kevin Kalinski.

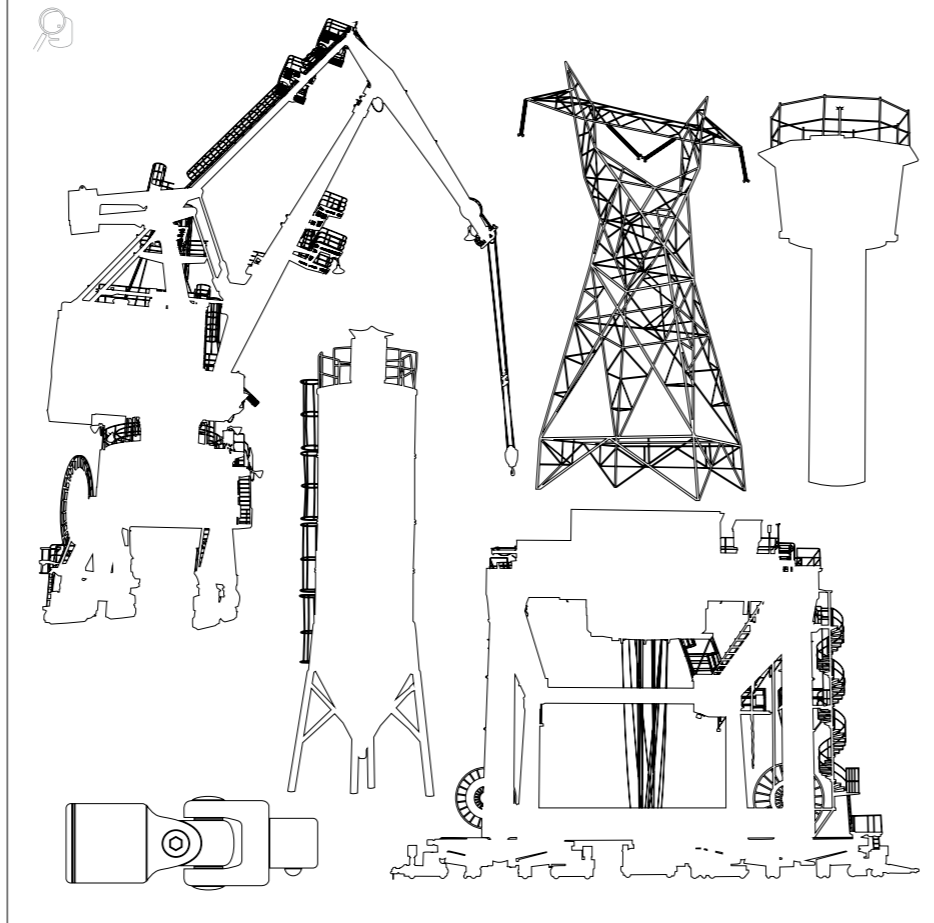

Kijk goed naar deze afbeelding. Uit welk materiaal werd dit gebouwd? Zie je ook wat het is? Kevin Kalinski is de kunstenaar. Hij is nog maar 15 jaar, en vindt alles wat met steenkolenmijnen te maken heeft erg fascinerend. Weet jij hoe een steenkolenmijn of -fabriek eruit moet zien?

Take a good look at this image. With which material was this built? Can you also see what it is? Kevin Kalinski is the artist; he's only 15 years old and finds everything about coal-mines very fascinating. Do you know what a coal-mine or factory looks like?

Knip onderstaande elementen uit en plak ze samen met nog andere afbeeldingen, die je vindt of zelf tekent, op een stuk papier, en maak zo je eigen fabriek van de toekomst. Kun je de fabriek daarna ook in legoblokken bouwen?

Cut out the following elements, paste them on a piece of paper, together with other images that you find or draw yourself, and create your own factory of the future. Can you also build it in Lego-blocks?

Morgen

Wat je kunt doen na je bezoek aan Manifesta 9

Thuis, in de klas, jeugdbeweging... kun je nog aan de slag met alle kunstwerken die je ontdekt hebt tijdens je bezoek aan Manifesta 9. Hier volgen nog twee dingen die je zeker niet mag overslaan na je bezoek.

Edward Burzynsky, China, Manufacturing #17, Deda Chicken Processing Plant, Dehui City, Jilin Province, 2005 - Edward Burzynsky
Edward Burzynsky, courtesy Nicholas Metivier, Toronto / Stefan Röpke, Köln

Als je in een steenkolenmijn werkt dan ben je daar nooit alleen. Er werken vaak honderden mensen, net zoals in een grote fabriek. Dat kun je goed zien op de foto's die Edward Burzynsky maakte in verschillende fabrieken.

Je kunt zien dat alle werknemers hetzelfde uniform dragen. Ontwerp het uniform van jouw fabriek van de toekomst. Stuur ons een foto van wat je gemaakt hebt > mediation@manifesta.org

If you work in a coal-mine, you're never alone. There are often hundreds of people working there, just like in a big factory. You can see this very clearly in the pictures the artist Edward Burzynsky took in several factories.

You can see that all the employees wear the same uniform. Design the uniform of your factory of the future. Send us a picture of the uniform you made > mediation@manifesta.org

Tomorrow

What you can do after your visit to Manifesta 9

At home, in the class, youth movement... you can get to work with all the works of art you discovered during your visit to Manifesta 9. Here are two things you definitely should do after your visit.

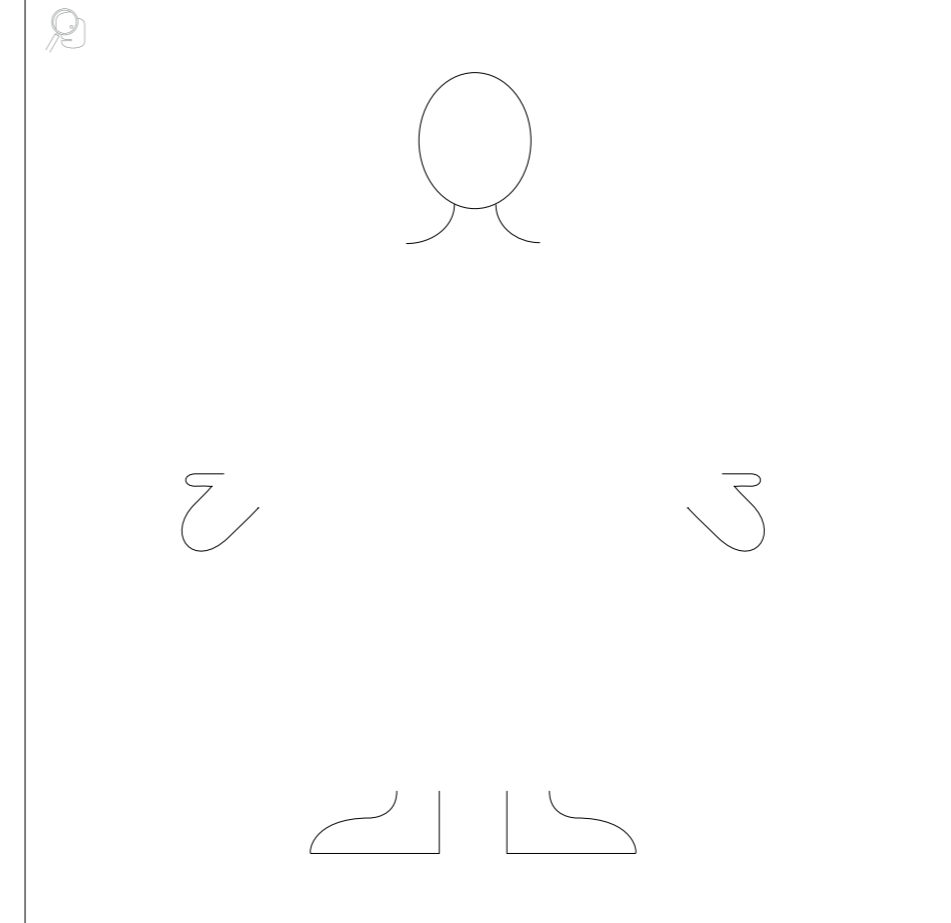

Voormalig mijngebouw Waterschei, Former mine building Waterschei - Y. Meessen

Welk kunstwerk herinner je je het best? Teken het hier of plak een foto. Schrijf 3 dingen die bij het kunstwerk passen (groot, klein, geel, zacht, hoog...).

Which work of art do you remember best? Draw it or paste a picture of it here. Write down 3 words that describe the work of art (big, small, yellow, soft, high...).

MANIFESTA 9

Nog meer...
And more...

3x30 woorden 3x30 words

Sprakeloos? Hier zijn 3x30 woorden om je gesprek op gang te brengen in de tentoonstelling. Kies er ieder één woord uit om te bespreken. Verzamel en omcirkel woorden die je tegenkomt. Of knip ze uit en herschik ze zoals je zelf wilt.

Speechless? Here are 3x30 words to feed your discussion in the exhibition. Everyone picks one word to discuss. Collect and circle the words you find along your way. Or cut them out and rearrange them as you like.

Deze publicatie werd gerealiseerd voor Manifesta 9, de Europese Biënnale voor Hedendaagse Kunst, 2012, Genk, Limburg, België

Uitgever
Foundation Manifesta 9 Limburg
Dennenstraat 5
3600 Genk
België
mediation@manifesta.org
www.manifesta9.org

Concept en redactie
An Leemans, Yoeri Meessen

Design Thonik

De redacteurs bedanken Lies Caeyers, David Smeulders, Tine Poesen, Laura van Eerten

Foto's en afbeeldingen van kunstwerken tenzij anders vermeld © Manifesta 9, de Europese Biënnale voor Hedendaagse Kunst en rechthoudende kunstenaars.

Manifesta 9 is een initiatief van Manifesta Foundation en de Provincie Limburg en wordt genereus gesteund door de Stad Genk en een groot aantal lokale, regionale, nationale en internationale partners en stakeholders. In 2008 werd Manifesta door de Europese Commissie verkozen tot ambassadeur van de beeldende kunsten. Deze benoeming werd verlengd in 2011.

automatisch automatic monument monument hedendaags contemporary luid loud werk work achtergrond background

oplossing solution mijn mine grappig funny wereld world beeldhouwwerk sculpture planten plants

probleem problem donker dark mensen people metaal metal veranderen change verdrietig sad oud old zacht quiet

snel fast kind child vandaag today goed good onzeker uncertain eng scary

dansen dance slaap sleep fabriek factory dapper brave herinneren remember zwaar heavy slecht bad

verhaal story vrijheid freedom teken sign rood red ander other warm warm film movie afval garbage

vaag vague schat treasure steenkool coal grijs grey serieus serious gisteren yesterday groot big

blauw blue symbol symbol schilderij painting België Belgium hard hard spook ghost natuur nature kunst art

comfortabel comfortable nauwkeurig precise ziek ill vuil dirty groen green Limburg Limburg

klein small zacht soft papier paper morgen tomorrow geel yellow lelijk ugly lamp lamp sprookje fairytale wolken clouds

stoel chair droevig sad uitlokken provoke mooi beautiful verf paint arm poor

hoog high blij happy druk busy koud cold einde end licht light vriendelijk friendly

leren learn

This publication is made in conjunction with Manifesta 9, the European Biennial of Contemporary Art, 2012, Genk, Limburg, Belgium

Publisher
Foundation Manifesta 9 Limburg
Dennenstraat 5
3600 Genk
Belgium
mediation@manifesta.org
www.manifesta9.org

Concept and editing
An Leemans, Yoeri Meessen

Design Thonik

The editors would like to thank Lies Caeyers, David Smeulders, Tine Poesen, Laura van Eerten

Photos and illustrations of works of art unless noted otherwise © Manifesta 9, the European Biennial of Contemporary Art, and respective artists.

Manifesta 9 is initiated by the Manifesta Foundation and the Province of Limburg and is generously supported by the City of Genk and a vast number of local, regional, national and international partners and stakeholders. In 2008, Manifesta has been Ambassador of Visual Arts of the European Commission, an appointment which was renewed in 2011.

MANIFESTA

**Kunstbemiddeling /
Kunsteducatie**
Art Mediation /
Art Education

12+

**Ga op verkenning
tijdens Manifesta 9**

We maakten speciaal voor jou een
lijstje met kunstwerken die je zeker
moet gezien hebben! Doe mee!

Go on and explore
Manifesta 9

We made you a list of the works of
art that you certainly must have seen!
Come and join us!

3x3 Krant
3x3 Newspaper

The True Cost of Coal - detail, 2008
The Beehive Design Collective

Deze 3x3 Krant is er om je op weg te helpen tijdens, voor en na je bezoek aan Manifesta 9. Manifesta is de Europese Biënnale voor Hedendaagse Kunst, die van 2 juni tot 30 september 2012 plaatsvindt in Genk, Limburg (België). Er zijn 3 verschillende 3x3 Krantjes voor 3 leeftijdsgroepen (12-, 12+ en 18+), zorg dus dat je de juiste versie voor je hebt liggen.

This 3x3 Newspaper is here to guide you during, before and after your visit to Manifesta 9. Manifesta is the European Biennial of Contemporary Art which takes place in Genk, Limburg (Belgium) from June 2 until September 30, 2012. There are 3 different 3x3 Newspapers for 3 age groups (12-, 12+ and 18+), so make sure you have the right one for you.

Wil je alles uit je bezoek aan Manifesta 9 halen? Laat ons dan starten met je eerst wat meer over Manifesta en het thema van deze 9de editie te vertellen. Daarna zullen we een aantal kunstwerken toelichten waarvan we denken dat je ze zeker interessant zult vinden. Maar bovenal hopen we dat deze 3x3 Krant je nieuwsgierig maakt, je uitdaagt om nog beter te kijken en je aanzet om met elkaar in gesprek te gaan.

De selectie van kunstwerken en onderwerpen in dit krantje is lang niet volledig. Waarschijnlijk kom je nog allerlei dingen tegen waarover je je eigen ideeën en meningen hebt. We zouden zelfs teleurgesteld zijn als dat niet zo was.

Voor meer informatie over Manifesta 9 en voor het volledige programma kun je terecht op de website: www.manifesta9.org.

**Het Manifesta 9 Kunstbemiddeling /
Kunsteducatie Team**

Do you want to make the most of your visit to Manifesta 9? Then allow us to tell you a bit more about Manifesta and the theme of this 9th edition. To get you started we have highlighted some artworks we think you'll find particularly interesting. But above all we hope the 3x3 Newspaper will stimulate your curiosity, challenge you to look more closely and help you in starting your own discussions.

The selection of artworks and topics in this newspaper is far from complete. You will probably see some things you have your own ideas and opinions about. In fact, we would be disappointed if you didn't.

You can find more information on Manifesta 9 and a full overview of the program on our website: www.manifesta9.org.

**The Manifesta 9 Art Mediation /
Art Education Team**

MANIFESTA 9

Manifesta 9 vertelt een werelds verhaal in Waterschei Manifesta 9 tells a global story in Waterschei

Europa is behoorlijk groot! Het bestaat uit veel verschillende landen, mensen en culturen. Als je door Europa reist, valt er heel wat interessants en fascinerends te ontdekken.

Welke landen in Europa heb jij al bezocht? Hoe goed ken je Europa? Noteer woorden op de kaart die je aan de landen die je graag eens wilt bezoeken doen denken. Als je klaar bent, vergelijk dan jouw kaart met die van je klasgenoten of vrienden.

Manifesta reist elke 2 jaar naar een andere regio in Europa, vandaar dat we het een biënnale noemen. Voor deze 9de editie is Manifesta te gast in Limburg, België. Hier organiseren we een grote tentoonstelling in het voormalige mijngebouw in Genk, Waterschei. Het is een leegstaand fabriekspand. Zo zul jij er ongetwijfeld ook wel een aantal bij jou in de buurt kennen. Ben je ooit in zo'n verlaten gebouw binnengewandeld?

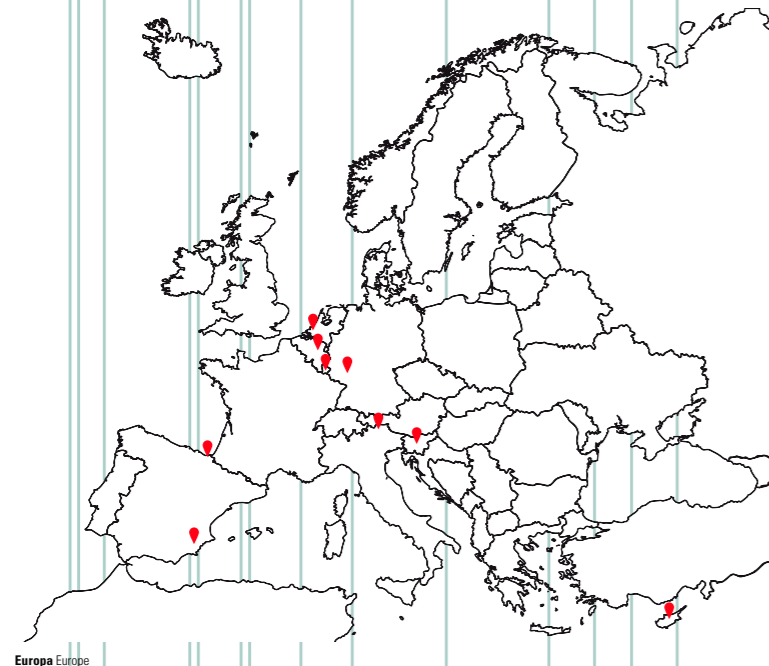
Sinds de sluiting van de steenkolenmijnen in Limburg staat dit gebouw in Waterschei leeg. Een deel van het gebouw wordt nog gebruikt door een groepje ex-mijnwerkers, die er hun mijnwerkerscollectie uitbouwen. Het gebouw is oud, heel groot en vertelt zijn eigen verhaal. De verf bladdert van de muren en de vloeren zijn stoffig, maar met een beetje fantasie kun je nog goed zien waar het gebouw ooit voor diende.

Europe is pretty big! There are lots of different countries, people and cultures. When you travel around, you can discover many interesting and fascinating things.

Which countries in Europe have you already been to? How well do you know Europe? Write down the words you associate with each country you want to visit on the map. Compare your map with those of your classmates or friends afterwards.

Manifesta travels every 2 years to another region in Europe. That's why we call it a biennial. This 9th edition of Manifesta will be hosted by the region of Limburg in Belgium. We set up a big art exhibition in the former mine building in Genk, Waterschei. It is an empty factory building. You probably have one or more of those in your neighbourhood as well. Ever walked into one of these abandoned places?

Since the closing of the coal-mines in Limburg, this building in Waterschei is empty. Though a small group of former miners use part of the building to house their mining collection. The building is old, very big and tells its own story. The paint is peeling off the walls and the floors are dusty. But with a little imagination you can still see the factory it used to be.

Europa Europe

Elke editie van Manifesta is anders! Net zoals ook jij anders bent dan je beste vriend of vriendin, je buurmeisje of je neef. Manifesta 9 is bijzonder omdat de tentoonstelling deze keer een mix is van oude en nieuwe kunstwerken. Dat is erg ongewoon voor een hedendaagse kunsttentoonstelling als Manifesta!

Locatie

De tentoonstelling is altijd sterk verbonden met de plek waar Manifesta op dat moment is. Daarom gingen de tentoonstellingsmakers – ook wel 'curatoren' genoemd – op onderzoek uit. Ze bezochten Limburg en hebben daar met veel mensen gepraat. Op basis van dat onderzoek schreef curator Cuauhtémoc Medina (Mexico-Stad) een voorstel voor Manifesta 9. Over wat er precies in stond, vertellen we je later meer.

Steenkolenmijn of cinema?

Wat de regio rond Genk zo typeert, zijn natuurlijk de oude steenkolenmijnen. Sinds de sluiting van de mijnen kun je de restanten nog duidelijk zien. Sommige zijn nu oude, leegstaande gebouwen, andere zijn opgeknapt en worden nu gebruikt als cultureel centrum of cinema.

Tuinwijken

In de buurt van de mijnen leven mensen in prachtige huizen met een tuintje aan de voorkant, ook wel 'tuinwijken' genoemd. Die wijken zijn vroeger speciaal voor de mijnwerkers gebouwd. Wist je dat die mijnwerkers van overal ter wereld naar Limburg kwamen om er te werken in de steenkolenmijnen? Maak straks maar eens een wandeling in de straten van Waterschei en je zult er mensen ontmoeten uit Turkije, Italië, Marokko, Polen, Griekenland, Spanje...

Kristof Vancken, 233, Tuinwijk Gardenscity Waterschei, Genk

Each edition of Manifesta is different! Just like you are different than your best friend, the girl next door, or your cousin. Manifesta 9 is different because it is a mix of old and new works of art. And that is very unusual for a contemporary art exhibition!

Location

Manifesta is always strongly linked to its location. Therefore the exhibition builders – also called 'curators' – needed to do some research. They visited Limburg and talked to a lot of people. Based on this research curator Cuauhtémoc Medina (Mexico City) wrote a proposal for Manifesta 9. We'll tell you later what his proposal was exactly.

Coal-mine or cinema?

What characterizes the region of Genk are of course the old coal-mines. Since the closing of the mines you can still clearly see their remains. Some are old abandoned buildings, other buildings were restored and are now being used as a cultural center or a cinema.

Garden cities

Around the old mines people live in similar houses with beautiful gardens. These places are called 'garden cities'. The villages were built especially for the miners. Did you know that people from all over the world moved to Limburg to work in the coal-mines? Have a walk in the streets of Waterschei and you'll meet people from countries like Turkey, Italy, Morocco, Poland, Greece, Spain...

Ga zelf op onderzoek uit! Waar kom jij vandaan? Waarom woon je op de plek waar je nu woont? Interview je grootmoeder, grootvader of ouders om te kijken waar zij vandaan komen. Misschien is er zelfs iemand in je familie die ooit een stamboom heeft gemaakt!

Go and do your own research! Where do you come from? Why do you live where you are living now? Interview your grandma, grandpa, or your parents to check your own background. Maybe someone from your family even made a family tree!

Manifesta 9: The Deep of the Modern Manifesta 9: The Deep of the Modern

De 9de editie van Manifesta met als titel *The Deep of the Modern* zal ongetwijfeld wat stof doen opwaaien. Deze tentoonstelling wil bijvoorbeeld je ogen openen voor bepaalde wereldproblemen. Dit door een dialoog te starten tussen kunst en geschiedenis, vertrekkende vanuit de rijke geschiedenis van de steenkoolmijnen in Genk en daarbuiten. *The Deep of the Modern* bestaat uit verschillende delen.

Erfgoed

Dankzij de vondst van steenkool groeide Genk uit tot wat het nu is. Zonder steenkool was industrialisatie en ontwikkeling in deze regio immers niet mogelijk geweest. De curator Cuauhtémoc Medina projecteert de lokale mijngeschiedenis op heel West-Europa. Dit doet hij met 17 projecten die meer over de culturele en sociale impact van de mijnindustrie vertellen. Dit deel van Manifesta 9 kreeg dan ook de titel *17 tons*. Zoek op waar deze titel vandaan komt! Zingen maar!

Kunst van vroeger

Het tweede onderdeel spitst zich meer toe op de beeldende kunst die veranderd door de komst van het industrieel tijdperk. Kunstenaars gingen bijvoorbeeld kunstwerken maken uit steenkool. Heb je er zo al ontdekt in de tentoonstelling? Nog nooit eerder werd er op dit thema dieper ingegaan dan tijdens Manifesta 9. Cuauhtémoc Medina selecteerde kunstwerken van 1800 tot de vroege 21ste eeuw die de verandering illustreren.

Kunst van nu

Daarbovenop voegde de curator nog 39 hedendaagse kunstenaars toe aan de tentoonstelling. Zij geven elk een interpretatie van de huidige industriële systemen in de wereld. Wat gebeurt er bijvoorbeeld met al het plastic dat we dagelijks weggoeien? Hoe gaan we om met begrippen als 'tijd' en 'geld'? Of waar ligt de grens tussen de mens en de machine?

Om dit allemaal voor elkaar te krijgen, kreeg Cuauhtémoc Medina hulp van een groot team en 2 andere curatoren: Katerina Gregos (Griekse, maar woont in Brussel) en Dawn Ades (Groot-Britannië).

The 9th edition of Manifesta with the title *The Deep of the Modern* will certainly kick up some dust. It wants to open your eyes on certain global issues by introducing a dialogue between art and history, starting from the rich history of coal-mining in Genk and beyond. *The Deep of the Modern* consists of different parts.

Heritage

Thanks to the discovery of coal, Genk could become what it is today. Without coal, the industrialization and development in this region would never have been possible. The curator Cuauhtémoc Medina projected the local history of mining to the whole of Western Europe. He did this throughout 17 projects that focus on the cultural and social impact of mining. This part of Manifesta 9 is therefore entitled *17 tons*. Find out where this title comes from! Sing it!

Art from the past

The second part focuses on the changing of art together with the rise of the industrial era. Artists for example made artworks with coal. Have you discovered such a work already? This theme was never before highlighted like it will be during Manifesta 9. Cuauhtémoc Medina selected works of art from 1800 and the early 21st century that clearly illustrate the change.

Art from today

To all this the curator added 39 contemporary artists in the exhibition. They all give an interpretation of today's industrial systems in the world. What happens for example with all the plastic we just throw away every day? How do we deal with concepts like 'time' and 'money' nowadays? Or where is the line between man and machine?

To manage this exhibition Cuauhtémoc Medina got the help from a large team and 2 other curators: Katerina Gregos (Greek but lives in Brussels) and Dawn Ades (Great Britain).

Manifesta 9 is een tentoonstelling waar hedendaagse kunst en erfgoed elkaar ontmoeten, maar waar je ook kunt kennismaken met historische kunstwerken. Maar wat is kunst? Op de volgende pagina helpen we je daarmee op weg!

De Turkse gemeenschap is de grootste in Limburg en de meesten van hen zijn moslim. Om te kunnen bidden hebben moslims een zuiver oppervlak nodig, dat ook draagbaar en gemakkelijk op te bergen is. Daarom hebben ze altijd een bidmat bij zich. Toen ze naar België verhuisden om in de mijnen te werken, namen de moslim-mijnwerkers elk hun eigen bidmat met zich mee. In samenwerking met de Turkse Unie verzamelde Manifesta 9 een hoop van deze authentieke bidmatjes. Je kunt ze gaan bekijken in het erfgoedluik. Wat typeert jouw cultuur? Stel dat je moet verhuizen naar een ander land, wat zou je zeker meenemen en/of vertellen over je herkomst?

Ik ga op reis en ik neem mee... schrijf, teken, kleef... het hier! >

The Turkish community is the biggest in Limburg and most members of this community are Muslim. To pray, Muslims need a pure surface, that is portable and easy to put away. Therefore they carry a prayer carpet with them. When they moved to Belgium to work in the mines, the Muslim miners all brought a prayer carpet along. In collaboration with the Turkish Union, Manifesta 9 collected a few of these authentic prayer carpets. Have a look at them in the heritage section. What is so typical of your culture? If you had to move to another country what would you take with you and/or tell people about?

I'm going on a trip and I'm bringing... write, draw, paste... it here! >

So Manifesta 9 is an exhibition where contemporary art and heritage meet, and you can also get to know historical works of art. But what is art? On the next page we'll help you to answer that question! On the next page we'll help you on your way with your visit to Manifesta 9!

In de tentoonstelling kun je schilderijen ontdekken die laten zien hoe de rook uit de schoorstenen van fabrieken de lucht helemaal verandert. Kijk zelf ook eens omhoog, naar de lucht boven je huis of het gebouw van Manifesta 9. Welke kleuren zie jij allemaal? Hoe zou jij de kleuren en vormen in de lucht veranderen als dat kon?

In the exhibition you can discover paintings that show you how the smoke coming from factory chimneys changes the colours in the sky. Have a look at the sky above your house or the building of Manifesta 9. Which colours do you see? How would you change the colours and shapes in that sky if you could?

Wat?

Industrieel kapitalisme? Een politiek en economisch systeem dat kapitaal/geld als basis gebruikt. Met de komst van de stoommachine werd industrie verbonden met kapitalisme.

What?

Industrial capitalism? A political and economical system based on capital/money. With the introduction of steam engines, industrial systems were connected with capitalism.

MANIFESTA 9

Niet te missen! Beleef Manifesta 9 Don't miss it! Experience Manifesta 9

Ecomusée Bois-du-Luc. Livrets des ouvriers mineurs - Benny Emilio, 1912 - Kristof Vrancken
Ecomusée Bois-du-luc

Kunst kan in verschillende vormen voorkomen, maar als je Manifesta 9 bezoekt, moet je geen expert zijn in de beeldende kunst. Gebruik gewoon je neus en spits je oren! Je moet Manifesta 9 immers beleven met al je zintuigen op scherp. Hier gaan we!

Art can have so many different forms, but when you visit Manifesta 9 you don't have to be an expert in art. Just use your nose and prick up your ears! Since you have to experience Manifesta 9 with all your senses. Here we go!

^ In Bois-du-Luc worden nog zo'n 20.000 werkboekjes bewaard. Deze boekjes waren de persoonlijke identiteitskaart van de mijnwerkers. Ze vertellen ons dus veel over hun leeftijd, herkomst, takenpakket en nog veel meer. Door de jaren heen kreeg het boekje verschillende functies. Zo werd het ook een instrument om toezicht en controle uit te oefenen. Maar het zorgde er ook voor dat de werkomstandigheden van vrouwen en kinderen werden beschermd. Tijdens Manifesta 9 kun je deze werkboekjes zelf bekijken.

In Bois-du-Luc they keep about 20.000 work booklets. These booklets were the personal identity cards of the miners. They tell us a lot about their age, origin, tasks and much more. Throughout the years the function of these booklets changed. At one point those identity cards even became an instrument of supervision and control. But those booklets also protected the work circumstances for women and children. At Manifesta 9 you can have a look at the booklets yourself.

^ **Maak je persoonlijke mijnwerkersboekje! Plak er een foto van jezelf in en noteer de nodige informatie, zoals je naam, voornaam, geboortedatum, woonplaats en handtekening. Welke positieve en negatieve eigenschappen denk je dat je leerkracht, ouder of toekomstige werknemer in je boekje zullen schrijven?**

Make your own miner's booklet! Paste a picture of yourself and write down some information about yourself, such as your first name, last name, date of birth, address and signature. Which positive and negative characteristics do you think your teacher, parent or future employer will write down in your booklet?

^

Alexey Stakhanov in Time Magazine, 1935 - Kristof Vrancken

^ Eén luik in het historisch deel wordt volledig gewijd aan het 'Stakhanovisme'. Deze titel verwijst naar Aleksej Stakhanov, een mijnwerker in de Sovjet-Unie (huidige Rusland). Hij was in staat om 14 keer zoveel steenkool te delven dan voorgeschreven stond in de normen. Later bleek dat hij daarvoor hulp kreeg van enkele andere mijnwerkers, maar desondanks een prestatie die werd uitvergroot om zo het beeld van de modelarbeider bij te schaven: hardwerkend en zwijgzaam. Stakhanov werd uitgeroepen tot held van de Sovjet-Unie. Wat was de zwaarste klus die jij ooit voor elkaar hebt gekregen?

One part of the historical section is dedicated entirely to 'Stakhanovism'. This title refers to Alexej Stakhanov, a miner in the Soviet Union (now Russia). He was able to dig out 14 times more coal than anybody else. Later he revealed that other miners helped him, but still he was seen as a model worker: hardworking and silent. Stakhanov was acclaimed as a hero of the Soviet Union. What was the hardest job you've ever done?

^ **Stakhanov werd door zijn ongeziene prestaties als arbeider bestempeld als held. De perfecte arbeider. Plak hier een foto van jouw held en omschrijf waarom hij/zij jouw held is. Welke gebeurtenissen of ongewone vaardigheden maken van hem/haar jouw held?**

Stakhanov became a hero because of his unusual performances as a miner. The perfect worker. Paste a picture of your hero here and write down why he/she is your hero. Which events or unusual skills make him/her your hero?

^

Nemanja Cvijanović, Applause!, 2008/2010 - Ivan Stipčević / Vedran Visković
Copyright the artist; credits to the City of Rijeka, Ministry of Culture of Republic of Croatia, City Office for Education, Culture and Sports (City of Zagreb), European Cultural Foundation, Balkan Trust for Democracy, Charles Stewart Mott Foundation, Operacija Grad 2008; courtesy SKUC Gallery, Ljubljana

^ Dit videowerk kreeg de titel *Applause!*. Waarom net die titel? Je ziet een groep mensen demonstreren met allerlei spandoeken met daarop slogans die onze kapitalistische maatschappij veroordelen. Ze protesteren tegen alles en dat doen ze in koor: 'meer loon', 'hogere pensioenen', 'geef ons onze werkplaatsen terug', 'klassenstrijd'. Ze schreeuwen zelfs door megafoons. In totaal duurt de video slechts 5 minuten, maar je moet tot het einde wachten voor je de boodschap van Nemanja kunt kennen! Blijven kijken, dus. Weet je het antwoord?

This video is titled *Applause!*. Why that title? You can see a group of people demonstrating with several banners with slogans that condemn our capitalistic society. They protest against everything by shouting together: 'more salary', 'higher pensions', 'give us back our workplaces', 'class struggle'. They even shout through megaphones. In total this video only takes 5 minutes, but you should watch it until the end to realize what's Nemanja's message to you! Watch it. Do you know the answer?

^ **Wanneer zag je voor het laatst mensen demonstreren op het nieuws? Waarom kwamen zij op straat? En wanneer zag je het in je eigen buurt? Waarvoor zou jij willen demonstreren? Welke dingen wil jij veranderen in onze samenleving of in je eigen leven? Ontwerp zelf 3 protest slogans.**

When was the last time you saw people protest on the news? Why were they in the streets? And what about in your neighbourhood? What would you demonstrate about? What do you want to change in our society or in your own life? Design 3 slogans to protest.

^

Jota Izquierdo, Capitalismo amarillo: Special Economic Zone, 2011-2012 - Kristof Vrancken
Copyright the artist; credits to Bustin Fundación, Acción Cultural Española (AC/E), Videogame, Jaki, Maryam (entry) Avalon avalon2 Maryam Jaki, Avalon, 2011

^ Heb je er ooit over nagedacht waar al de spullen in de winkel vandaan komen? Jota Izquierdo raakte gefascineerd door de massa goedkope goederen die straatverkopers in Mexico-Stad en Valencia verkopen en daarna op onze markten terechtkomen. Hij startte een onderzoek waarbij hij via de verdelers uiteindelijk bij de producenten in China eindigde. Tijdens Manifesta 9 toont hij opnames van deze handelspraktijken samen met een verzameling van in China geproduceerde voorwerpen. Deze laatste worden ook wel *chinaderas* genoemd.

Ever thought about where all the stuff you can buy in the stores comes from? Jota Izquierdo got fascinated by the mass of cheap goods that streetdealers in Mexico City and Valencia sell and are later sold at our markets. He started a research and through the dealers he reached the producers in China. During Manifesta 9 he will show recordings of these selling practises and a collection of goods produced in China, those are called *chinaderas*.

^ **Zoek minstens 10 voorwerpen (bij voorkeur *chinaderas*) en leg ze op tafel. Maak nu verschillende verzamelingen per herkomst 'made in China' (gemaakt in China), 'made in...'. Kijk eens op een wereldkaart en duid de landen erop aan. Hoe zouden deze spullen naar hier gekomen zijn? Waarom komen ze van zo ver?**

Look for at least 10 subjects (preferably *chinaderas*) and put them on a table. Make different collections based on their origin 'made in China', 'made in...'. Take a look at the map of the world and mark the countries. How do you think these things got here? Why do they come from so far?

Irma Boom en Johan Pijnappel, Think Book, 1996-1996 - Irma Boom
Copyright the artist; credits Audio Visual Studio Province of Limburg; courtesy SHV, Rietveld Academy; Acknowledgment Remy Alban Valton, Danny Bierset, Ben Geraets, Chun Han Chiang, Leopold Horix, Johanna Ifferslag, Margriet Kruyver, Blythe Lemmens, Ruzi Szalayki, Linda van Deursen.

^ Misschien heb je vandaag al een groter kunstwerk ontdekt, maar dit is toch wel een heel erg groot boek! Irma Boom werd gevraagd om een boek te ontwerpen voor een bedrijf, dat ontstaan is uit verschillende bedrijven gelinkt aan de steenkolenindustrie. Het boek moest binnen 5 jaar klaar zijn, voor de rest kreeg ze geen beperkingen opgelegd. Het boek telt maar liefst 2136 pagina's.

Perhaps you have already discovered a bigger work of art today, but this is certainly a very big book! Irma Boom was asked to make a book for the directors of a company that originated from various coal companies. Apart from the fact that this book had to be completed within 5 years, she had no limitations. The book has no less than 2.136 pages.

^ **Kijk goed naar de verschillende pagina's die ze je toont. Wat staat erop? Kun je het lezen? Heb jij een dagboek thuis? Hoeveel pagina's telt jouw dagboek al? Vergeet er niet in te schrijven welk kunstwerk jij vandaag het leukst vond!**

Take a good look at the different pages she is showing you. What is written on them? Can you read it? Do you have a diary? How many pages does your diary count already? Don't forget to write down which art piece you liked best today!

^

Kuai Shen, Oh!m!gas, 2011 - Kuai Shen
Copyright the artist; credits to NRW Kunststiftung, Kunsthochschule für Medien Köln

^ Wist je dat mieren sociale wezens zijn, die functioneren in een op zichzelf staande, georganiseerde kolonie? Elke mier die wordt geboren krijgt een precieze taak toegewezen en hij draagt zo bij tot het welzijn van de hele kolonie. Sommige mierensoorten staan erom bekend bladgroen te 'versnijden', wat een schrapend geluid maakt. Dat geluid wordt door Kuai Shen in deze installatie versterkt, terwijl je als kijker de kolonie ziet groeien.

Did you know that ants are social animals that function in a separate and organized colony? Each ant is given a specific task at birth and contributes to the welfare of the whole colony. Some ant species are known to 'cut' leaf green, which makes a scratching sound. That sound is amplified in this installation by Kuai Shen, while the viewer sees the colony grow.

^ **Zoek hier in deze kamer de figuur van de bij. Gevonden? Hij staat symbool voor de manier waarop de directeur van het mijnbouwbedrijf alles organiseerde zoals insecten zich in een kolonie bewegen. Samenwerken was de boodschap. Ben jij altijd een even goede teamplayer?**

Search in this room for the bee. Did you find it? It symbolizes the way the director of the mining company organized it just like insects in a colony. The miners needed to work together. Are you always a good teamplayer?

^ **Moet je ook zeker gezien hebben Don't miss this either**

Hou hier een lijstje bij van de kunstwerken waar je nog meer over wilt weten! Heb je bijvoorbeeld het verhaal van Leyn Weckx al ontdekt - de zogenaamde 'Putheks' - of de modeontwerpster die kleding maakt van oude mijnwerkerskleding? Welk videowerk vond je het leukst? Heb je al aan de muziekdoos van Cvijanovic Nemanja gedraaid? Schrijf hier al je ervaringen, de vragen die je nog hebt...

Keep track of the other works of art you want to know more about! Did you for example discover the story of Leyn Weckx, the so-called 'Putheks', or the fashion designer who makes new clothes from worn-out miners' clothes? Which video did you like best? Have you already turned Cvijanovic Nemanja's music box? Write down your experiences, the questions you still have...

^

MANIFESTA 9

Gisteren

Wat je kunt doen voor je bezoek aan Manifesta 9

Het is misschien wel de eerste keer dat je zo'n groot kunstevenement als Manifesta 9 bezoekt. Helemaal alleen, met vrienden, de jeugdbeweging of met de klas? Hier vind je enkele dingen die je voor je bezoek kunt doen.

William Rittase, *Industrial Scenes, 1930* - William Rittase
Collection of Jack Shear

Welke fabrieken zijn er allemaal in jouw gemeente? Bezoek de website van 5 van hen en omschrijf wat elk bedrijf typeert. Wat produceren ze? Hoeveel werknemers hebben ze? Zijn er ook fabrieken die vestigingen hebben in het buitenland en zo ja, in welke landen?

Which factories are located in your town? Visit the website of 5 of them and describe what characterizes these factories. What do they produce? How many employees do they have? Are there factories that also have branches in foreign countries and if so, in which countries?

▼ **Wat maakt van een fabriek een fabriek? Welke elementen moeten er aanwezig zijn? Hoe ziet jouw ideale fabriek eruit? Maak er een tekening van.**

What makes a factory a factory? Which characteristics does it need? What does your ideal factory look like? Make a drawing of it.

Yesterday

What you can do before your visit to Manifesta 9

Maybe it's the first time you're visiting a big art event like Manifesta 9. All by yourself, with friends, the youth movement or your class? Here you can find some things to prepare your visit.

Ni Haifeng, *Para-production, 2008* - Kirsti Vancan
Ni Haifeng. With the support of the Mondriaan Foundation. Courtesy Lumen Travo Gallery, Amsterdam. With special thanks to Guo Ru for logistic support.

Kijk goed naar deze afbeelding. Beschrijf wat je ziet! Uit welke materialen werd dit werk opgebouwd? Kun je ook zien wat het voorstelt? Ni Haifeng is een Chinese kunstenaar, hij verzamelt restjes stof uit de Chinese fabrieken en laat bezoekers daarmee een groot lappendeken van stukjes stof naaien. Je kunt tijdens je bezoek aan Manifesta 9 zelf ook mee aan de slag gaan!

Take a good look at this image. Describe what you see! From which material was it made? Can you also see what it suggests? Ni Haifeng is a Chinese artist, who collects pieces of fabric from Chinese factories and lets visitors stitch a big patchwork quilt of pieces of fabric. You can help sew during your visit to Manifesta 9!

▼ **Verzamel een week lang al de papierrestjes die je na iets uit te hebben geknipt weggooit of die ongebruikt in de papiermand belanden. Plak al de restjes willekeurig op een groot stuk papier, karton... Begint jouw werk uit papier te lijken op het kunstwerk van Ni Haifeng?**

Collect for about a week all the pieces of paper that stay behind after cutting something from a magazine/newspaper or the pieces of paper that will be thrown away unused. Paste all these small pieces of paper randomly on a big piece of paper, cardboard... Does your paper-work start to look like Ni Haifeng's work of art?

Morgen

Wat je kunt doen na je bezoek aan Manifesta 9

Had je voor je bezoek aan Manifesta 9 ooit stilgestaan bij het belang van industrieën in onze samenleving? Hoe snel alles in beweging is en verandert. Hopelijk hebben tal van kunstwerken je kunnen inspireren. Met de volgende twee opdrachten willen we je nog verder laten nadenken en doen.

Tomaž Furlan, *Wear series, 2006-2012* - Tomaž Furlan

Heb je tijdens je bezoek het werk van Tomaž Furlan ontdekt? Zag je hoe hij vreemde 'machines' maakte? Wat doen die 'machines' precies? Tomaž parodieert hiermee de hedendaagse sociale routines en productieroutines, hij ontwerpt daarvoor apparaten die je misschien wel deden denken aan fitnessstoelstoelen, maar eigenlijk volledig nutteloos zijn.

Have you discovered the work of Tomaž Furlan? Did you see how he made his strange 'machines'? What is the exact use of these 'machines'? Tomaž shows a parody on today's social and general production routines, he designs tools that maybe look like fitness equipment, but they are completely useless.

▼ **Zoek oude spullen, karton, plakband... en andere materialen bij elkaar om zelf een 'machine' te bouwen die je kunt gebruiken. Denk daarbij aan het feit dat je een routine of herhaling inbouwt. Je kunt hier al starten met het maken van een ontwerpschets en noteer je materiaalijst erbij. Stuur ons een foto van jouw machine (mediation@manifesta.org).**

Search for old stuff, cardboard, tape... and other materials and build your own 'machine' that you can use. Think about things like routine or repetition. You can already start here by making a design sketch and a list of materials. Send us a picture of your machine (mediation@manifesta.org).

Tomorrow

What you can do after your visit to Manifesta 9

Did you ever consider the importance of industries in our society before you visited Manifesta 9? How quickly everything is moving and changing. Numerous works of art hopefully inspired you and with the following two small assignments we want you to continue to think and act.

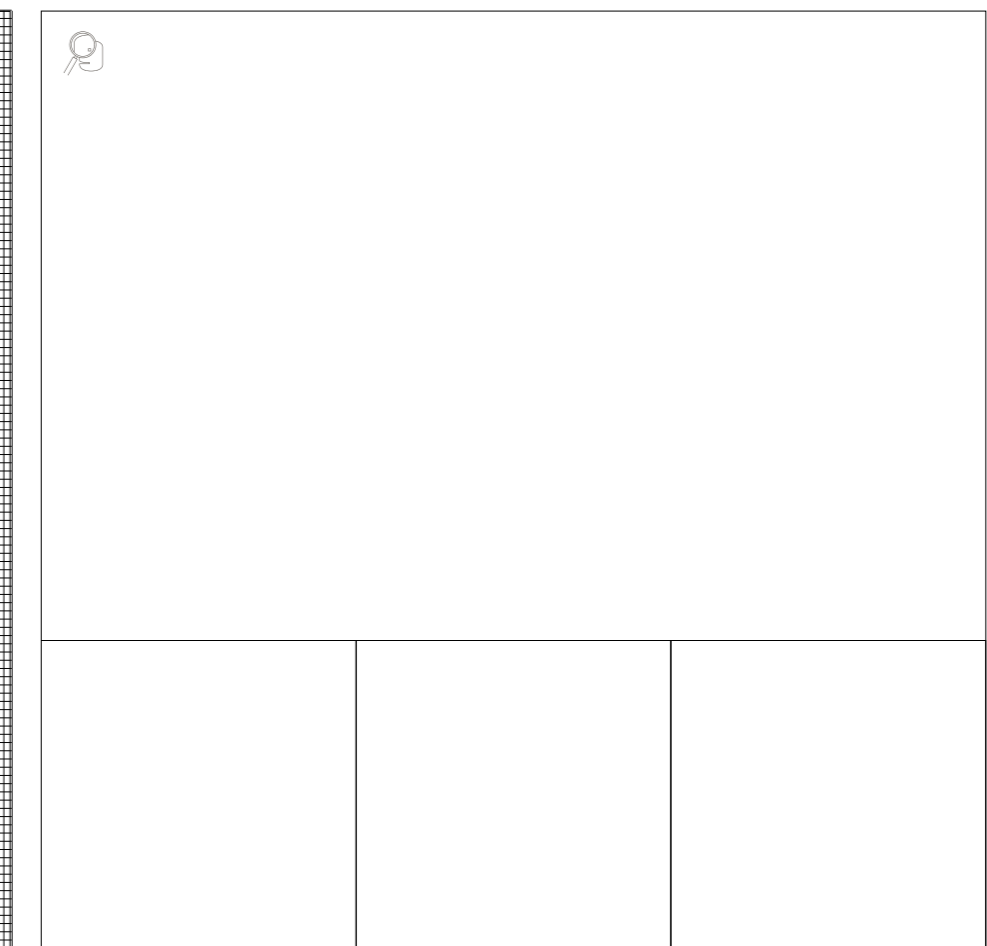
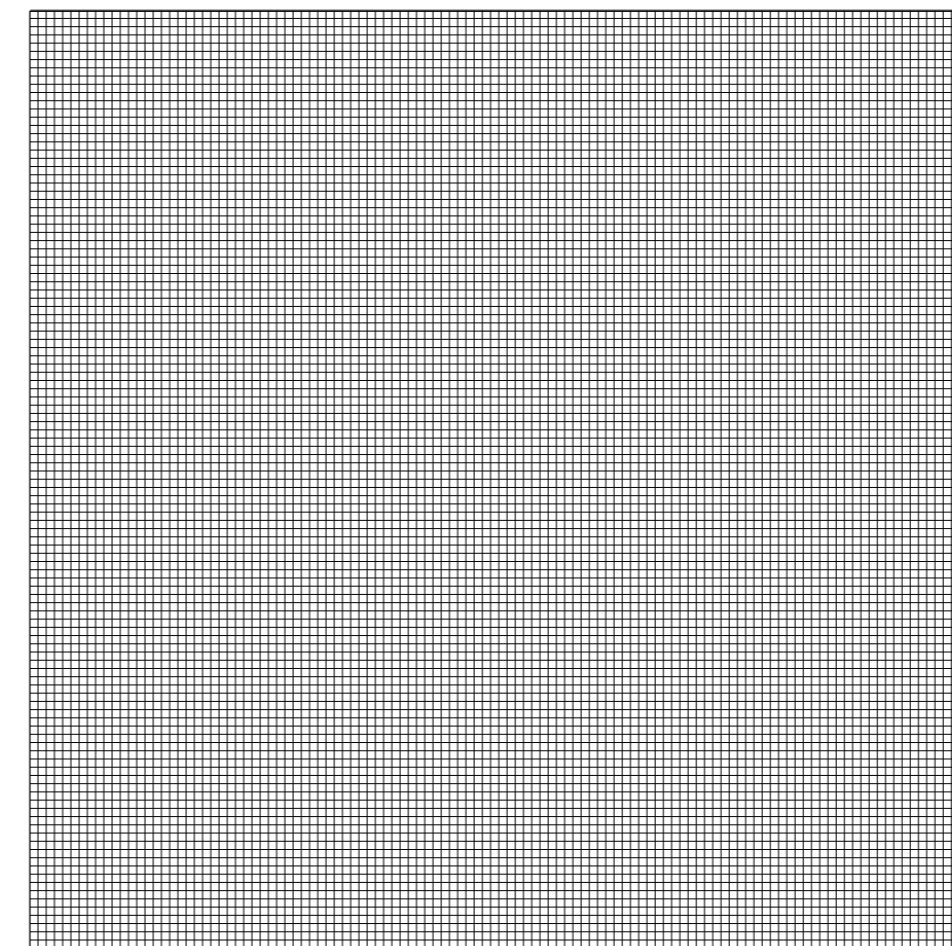

Voormalig mijngebouw Waterschei, Former mine building Waterschei - Y. Meessen

▼ **Welk kunstwerk herinner je je het best? Teken het hier of plak een foto. Schrijf 3 dingen die bij het kunstwerk passen (groot, klein, geel, zacht, hoog...).**

Which work of art do you remember best? Draw it or paste a picture of it here. Write down 3 words that describe the work of art (big, small, yellow, soft, high...).

MANIFESTA 9

**Nog meer...
And more...**

**3x30
woorden
3x30
words**

Sprakeloos? Hier zijn 3x30 woorden om je gesprek op gang te brengen in de tentoonstelling. Kies er ieder één woord uit om te bespreken. Verzamel en omcirkel woorden die je tegenkomt. Of knip ze uit en herschik ze zoals je zelf wilt.

Speechless? Here are 3x30 words to feed your discussion in the exhibition. Everyone picks one word to discuss. Collect and circle the words you find along your way. Or cut them out and rearrange them as you like.

Deze publicatie werd gerealiseerd voor Manifesta 9, de Europese Biënnale voor Hedendaagse Kunst, 2012, Genk, Limburg, België

Uitgever
Foundation Manifesta 9 Limburg
Dennenstraat 5
3600 Genk
België
mediation@manifesta.org
www.manifesta9.org

Concept en redactie
An Leemans, Yoeni Meessen

Design Thonik

De redacteurs bedanken Lies Caeyers, David Smeulders, Tine Poesen, Laura van Eerten

Foto's en afbeeldingen van kunstwerken tenzij anders vermeld © Manifesta 9, de Europese Biënnale voor Hedendaagse Kunst en rechthoudende kunstenaars.

Manifesta 9 is een initiatief van Manifesta Foundation en de Provincie Limburg en wordt genereus gesteund door de Stad Genk en een groot aantal lokale, regionale, nationale en internationale partners en stakeholders. In 2008 werd Manifesta door de Europese Commissie verkozen tot ambassadeur van de beeldende kunsten. Deze benoeming werd verlengd in 2011.

vrijheid freedom **kunst art** **toekomst future** **berg mountain** **productie production** **stille silence** **vreemd strange** **lelijk ugly**

humor humour **waarde value** **kunstenaar artist** **staking strike** **geschiedenis history** **economie economy**

vrolijk happy **geld money** **landschap landscape** **arbeid labour** **hedendaags contemporary**

consumptie consumption **laag low** **serius serious** **symbol symbol** **steenkol coal** **crisis crisis** **openbaar public**

kennis knowledge **ooit someday** **prijs price** **verwarrend confusing** **fossiel fossil** **comfortabel comfortable** **afval waste** **vaag vague**

duur expensive **grijs grey** **held hero** **nieuw new** **energie energy**

donker dark **gemeenschap community** **realiteit reality** **schoonheid beauty** **techniek technique** **muziek music** **kunststof plastic**

luid loud **Limburg Limburg** **lucht sky** **groot large** **industrialisatie industrialism** **modern modern** **taal language**

Limburg Limburg **cultuur culture** **eten food** **mijnwerker miner** **delen share** **België Belgium** **vooruitgang progress** **dromen dream**

fictief fiction **verandering change** **keuze choice** **gesprek conversation** **goedkoop cheap** **gevolg effect** **welvaart prosperity** **begin beginning**

klein small **erfgoed heritage** **helder bright** **oorzaak cause** **gebeurtenis happening** **Europa Europe** **geheugen memory** **zwaar heavy**

nu now **stof dust** **migratie migration** **prive private** **stemmen voices** **dapper brave** **creativiteit creativity**

tuinwijk garden city **stof fabric** **veranderen alter** **maatschappij society** **nacht night** **mode fashion**

This publication is made in conjunction with Manifesta 9, the European Biennial of Contemporary Art, 2012, Genk, Limburg, Belgium

Publisher
Foundation Manifesta 9 Limburg
Dennenstraat 5
3600 Genk
Belgium
mediation@manifesta.org
www.manifesta9.org

Concept and editing
An Leemans, Yoeni Meessen

Design Thonik

The editors would like to thank Lies Caeyers, David Smeulders, Tine Poesen, Laura van Eerten

Photos and illustrations of works of art unless noted otherwise © Manifesta 9, the European Biennial of Contemporary Art, and respective artists.

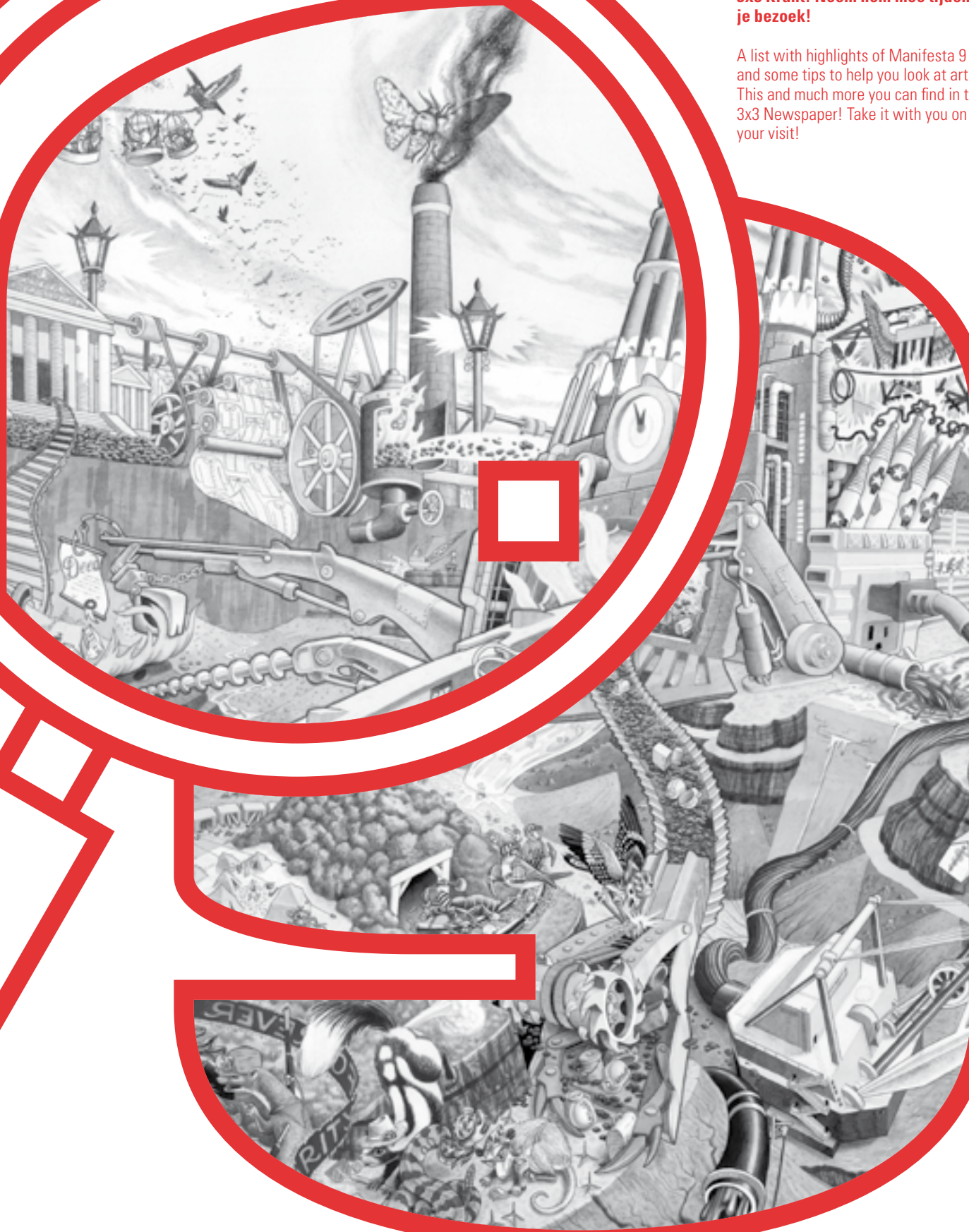
Manifesta 9 is initiated by the Manifesta Foundation and the Province of Limburg and is generously supported by the City of Genk and a vast number of local, regional, national and international partners and stakeholders. In 2008, Manifesta has been Ambassador of Visual Arts of the European Commission, an appointment which was renewed in 2011.

MANIFESTA

**Kunstbemiddeling /
Kunsteducatie**
Art Mediation /
Art Education

18+

The True Cost of Coal - detail, 2008
The Beehive Design Collective

3x3 Krant
3x3 Newspaper

Deze 3x3 Krant is er om je op weg te helpen tijdens, voor en na je bezoek aan Manifesta 9. Manifesta is de Europese Biënnale voor Hedendaagse Kunst, die van 2 juni tot 30 september 2012 plaatsvindt in Genk, Limburg (België). Er zijn 3 verschillende 3x3 Krantjes voor 3 leeftijdsgroepen (12-, 12+ en 18+), zorg dus dat je de juiste versie voor je hebt liggen.

This 3x3 Newspaper is here to guide you during, before and after your visit to Manifesta 9. Manifesta is the European Biennial of Contemporary Art which takes place in Genk, Limburg (Belgium) from June 2 until September 30, 2012. There are 3 different 3x3 Newspapers for 3 age groups (12-, 12+ and 18+), so make sure you have the right one for you.

Wil je alles uit je bezoek aan Manifesta 9 halen? Laat ons dan starten met je eerst wat meer over Manifesta en het thema van deze 9de editie te vertellen. Daarna zullen we een aantal kunstwerken toelichten waarvan we denken dat je ze zeker interessant zult vinden. Maar bovenal hopen we dat deze 3x3 Krant je nieuwsgierig maakt, je uitdaagt om nog beter te kijken en je aanzet om met elkaar in gesprek te gaan.

De selectie van kunstwerken en onderwerpen in dit krantje is lang niet volledig. Waarschijnlijk kom je nog allerlei dingen tegen waarover je je eigen ideeën en meningen hebt. We zouden zelfs teleurgesteld zijn als dat niet zo was.

Voor meer informatie over Manifesta 9 en voor het volledige programma kun je terecht op de website: www.manifesta9.org.

**Het Manifesta 9 Kunstbemiddeling /
Kunsteducatie Team**

Een lijstje met hoogtepunten van Manifesta 9 en enkele tips om naar een kunstwerk te kijken? Dat en nog veel meer kun je lezen in deze 3x3 Krant! Neem hem mee tijdens je bezoek!

A list with highlights of Manifesta 9 and some tips to help you look at art? This and much more you can find in this 3x3 Newspaper! Take it with you on your visit!

Do you want to make the most of your visit to Manifesta 9? Then allow us to tell you a bit more about Manifesta and the theme of this 9th edition. To get you started we have highlighted some artworks we think you'll find particularly interesting. But above all we hope the 3x3 Newspaper will stimulate your curiosity, challenge you to look more closely and help you in starting your own discussions.

The selection of artworks and topics in this newspaper is far from complete. You will probably see some things you have your own ideas and opinions about. In fact, we would be disappointed if you didn't.

You can find more information on Manifesta 9 and a full overview of the program on our website: www.manifesta9.org.

**The Manifesta 9 Art Mediation /
Art Education Team**

MANIFESTA 9

Manifesta 9 vertelt een werelds verhaal in Waterschei Manifesta 9 tells a global story in Waterschei

Manifesta is ontstaan aan het begin van de jaren 1990 als reactie op de politieke, economische en sociale veranderingen na het einde van de Koude Oorlog, en de daaropvolgende stappen richting Europese integratie. Sinds die tijd heeft Manifesta zich ontwikkeld tot reizend platform voor beeldende kunst gericht op de dialoog tussen kunst en samenleving in Europa. Manifesta is intussen uitgegroeid tot een flexibele en mobiele structuur, die in staat is om voortdurend te veranderen en zichzelf opnieuw uit te vinden. Voor iedere editie van Manifesta wordt een nieuwe curator of team van curatoren aangesteld, die op hun beurt kunstenaars van over de hele wereld uitnodigen om deel te nemen aan de biënnale.

Sinds 1996 heeft Manifesta plaatsgevonden in Rotterdam, Luxemburg, Ljubljana, Frankfurt, Donostia-San Sebastian, Trentino-Alto Adige en Murcia. Manifesta streeft er doelbewust naar om op een afstand te blijven van dominante centra van artistieke productie, maar beweegt zich juist richting gebieden die volop in ontwikkeling zijn. Voor deze 9de editie is Manifesta te gast in Limburg, België, op de indrukwekkende site van de voormalige steenkolenmijn in Waterschei, Genk.

Manifesta originated in the early 90s as a reaction to the political, economic and social changes following the end of the Cold War and the subsequent steps towards European integration. Since then, Manifesta has developed into a travelling platform focusing on the dialogue between art and society in Europe. Manifesta is a flexible and mobile structure, capable of continuously changing and reinventing itself. For each edition of Manifesta a new curator or team of curators is appointed, who in turn invite(s) artists from all over the world to participate.

Since 1996 Manifesta has taken place in Rotterdam, Luxembourg, Ljubljana, Frankfurt, Donostia-San Sebastian, Trentino-Alto Adige, and Murcia. Manifesta purposely strives to stay at a distance from the dominant centres of artistic production and looks for fertile grounds for the mapping of new directions. This 9th edition of Manifesta is hosted by the region of Limburg, Belgium, at the impressive site of the former Waterschei coal-mine in Genk.

Iedere editie van Manifesta is anders. Voor de eerste keer in de geschiedenis van Manifesta tonen we niet uitsluitend een internationale selectie van hedendaagse kunst. Manifesta 9 presenteert ook een indrukwekkende verzameling historische kunstwerken en het in de regio goed bewaarde mijn-erfgoed van Limburg.

Locatie
Het concept van Manifesta 9 is geïnspireerd op de voormalige mijnsite van Waterschei in Genk. Niet alleen het mijngebouw waar de tentoonstelling plaatsvindt speelt een rol in dit verhaal, maar de hele geografisch-ecologische 'mijnmachine' die de regio veranderde, werd betrokken in het concept van de curator (tentoonstellingsmaker) van Manifesta 9, Cuauhtémoc Medina (Mexico-Stad).

Steenkolenmijnen en meer
De opkomst van de mijnen heeft een complex landschap aan tuinwijken, landschapsarchitectuur, kanalen, spoorwegen en straten voortgebracht. Sommige van de voormalige mijngebouwen zijn inmiddels opnieuw in gebruik genomen als cultureel centrum of cinema, terwijl andere nog op een nieuwe bestemming wachten.

Culturen ontmoeten elkaar
Naast het transformerende landschap en de groeiende infrastructuur, hebben de steenkolenmijnen ook een invloed gehad op het sociale netwerk van Limburg. Wist je dat mensen van over de hele wereld naar Limburg kwamen om in de mijnen te werken? Tijdens een wandeling door de straten van Waterschei kan een scherpe observator nog steeds veel invloeden ontdekken uit landen als Turkije, Italië, Marokko, Polen, Griekenland, Spanje en andere.

Each edition of Manifesta is different from the last. For the first time in the history of Manifesta, we will not only present an international selection of contemporary art. Manifesta 9 also includes an impressive collection of historical works and will display the rich mining heritage of Limburg.

Location
The remains of the former Waterschei coal-mine in Genk, Limburg – which comprise the main venue of Manifesta 9 – are not the only protagonists in this story. In fact, the overall geographical-ecological 'mining machine' that transformed the region over the course of the 20th century, was a source of inspiration for the curator (exhibition-maker) of Manifesta 9, Cuauhtémoc Medina (Mexico-City).

Coal-mines and More
The rise of the coal-mines created a complex landscape of garden cities, landscape planning, canals, roads and railroads. Some of the abandoned mine buildings were repurposed as a cultural centre or à cinema, while others still lie dormant.

Cultures Meet
Besides transforming the landscape and infrastructure the mines also influenced the social network of Limburg. Did you know that people from all over the world moved to Limburg to work in the coal-mines? Have a walk in the streets of Waterschei and if you look closely you can still spot influences from countries like Turkey, Italy, Morocco, Poland, Greece, Spain and others.

Kristof Vrancken, 233 Tuinwijk GardenCity Waterschei, Genk

De term 'tuinwijk' verwijst naar de kenmerkende wijken waar de mijnwerkers woonden. Wandel na je bezoek aan Manifesta 9 eens door de tuinwijk van Waterschei. Dat kun je in je eentje doen of met de hulp van de geluidswandeling (Op zoek naar Papegaaien) die speciaal voor Manifesta 9 gemaakt werd. Ga voor meer info naar het Mediation Meeting Point op de eerste verdieping.

The term 'garden city' refers to the districts where the miners used to live. Have a walk in the garden city of Waterschei after your visit to Manifesta 9. You can do this by yourself or with the help of the soundwalk (Searching for Parrots) that was developed for Manifesta 9. Go to the Mediation Meeting Point on the first floor for more information.

Manifesta 9: The Deep of the Modern Manifesta 9: The Deep of the Modern

Manifesta 9, met als titel *The Deep of the Modern*, streeft naar een boeiende dialoog tussen verschillende lagen in de kunst en geschiedenis, verdeeld in drie verschillende secties. Het uitgangspunt is het koolmijnengebied in de Belgische Kempen.

17 Ton
De titel van deze tentoonstelling verwijst tegelijk naar het populairste lied van mijnwerkers (*16 Tons*, opgenomen in 1946 door Merle Travis) en tevens naar de titel van een van Marcel Duchamps beroemdste installaties (*Sixteen Miles of String*, 1942). Het contrast tussen 16 en 17 suggereert de behoefte om een stap verder te gaan. *17 Ton* is het resultaat van een samenwerking tussen individuen en organisaties die, vanuit verscheiden disciplines en verschillende sociale dienstverleningen, het collectief geheugen blijven aanspreken. Met hun initiatieven streven ze naar het behoud van het materiële en immateriële erfgoed van de mijnindustrie.

Het tijdperk van de steenkool
In dit onderdeel duik je in de kunstgeschiedenis. Met kunstwerken van 1800 tot de vroege 21e eeuw over de geschiedenis van de kunstproductie in relatie tot het industriële tijdperk. Steenkool als basisgrondstof van de industrie, als hoofdoorzaak van klimaatverandering, als fossiel met belangrijke gevolgen voor de natuurwetenschappen, als hoofdreferentie van bepaalde vormen van de arbeiderscultuur en als een materiaal dat symbool staat voor de ervaring van het moderne leven. Kortom, hoe steenkool de artistieke productie beïnvloedde en mee definieerde.

De poëzie van de herstructurering
Dit deel bestaat uit bijdragen van 39 hedendaagse kunstenaars en focust op esthetische antwoorden

en persoonlijke commentaren op de wereldwijde 'economische herstructurering' van het productiesysteem in de vroege 21e eeuw. De kunstwerken gaan in de mate van het mogelijke een rechtstreekse dialoog aan met het gebouw en zijn omgeving.

Om de tentoonstelling samen te stellen, kreeg Cuauhtémoc Medina hulp van een groot team en 2 andere curatoren: Katerina Gregos (Griekse, maar woont in Brussel) en Dawn Ades (Groot-Brittannië).

Manifesta 9, entitled *The Deep of the Modern*, intends to create a complex dialogue between different layers of art and history and consists of three parts. Its point of departure is the significance of the former coal-mining region of Belgian Campine.

17 Tons
The title of this show refers simultaneously to the most famous song of miners around the world (*16 Tons*, recorded in 1946 by Merle Travis) and to the title of one of Marcel Duchamp's most famous installations (*Sixteen Miles of String*, 1942). The contrast between 16 and 17 is meant to suggest the need to go one step further. *17 Tons* is the product of a collaboration between individuals and institutions who, coming from various disciplines and practising different social services, continue to activate the collective memory. With their projects they seek the preservation of both the material and immaterial heritage of coal-mining.

The Age of Coal
In this part of the exhibition you'll dive into art history. Featuring works of art from 1800 to the early 21st century about the history of art production aesthetically related to the industrial era. Coal as the main fuel of industry, as a primary cause of climate

change, as a fossil with significant consequences in the field of natural science, as the main reference of certain forms of working class culture and as a material symbolic of the experience of modern life. In short, *The Age of Coal* examines how coal affected and defined artistic production.

Poetics of Restructuring
This section consists of contributions from 39 contemporary artists, focusing on aesthetic responses to the worldwide 'economic restructuring' of the productive system in the early 21st century, and developments in industrialism, post-industrialism and global capitalism. The selected works will interact as directly as possible with the building and its immediate surroundings.

To manage this exhibition, Cuauhtémoc Medina was supported by a large team of collaborators and 2 other curators: Katerina Gregos (Greek but lives in Brussels) and Dawn Ades (Great Britain).

Wie?
André Dumont ontdekte in 1901 steenkool in de grond van Limburg. Dit betekende het begin van een grootse transformatie die de regio zowel geografisch als sociaal permanent heeft veranderd.

Who?
André Dumont discovered in 1901 coal in the Limburg soil. This triggered a huge transformation process that changed the region forever, both geographically and socially.

Manifesta 9 is een tentoonstelling waar hedendaagse kunst en erfgoed elkaar ontmoeten, maar waar je ook kennis kunt maken met historische kunstwerken. Op de volgende pagina helpen we je op weg tijdens je bezoek aan Manifesta 9!

Manifesta 9 is an exhibition where contemporary art and heritage meet, and you'll also get introduced to historical works of art. On the next page we'll help you on your way during your visit to Manifesta 9!

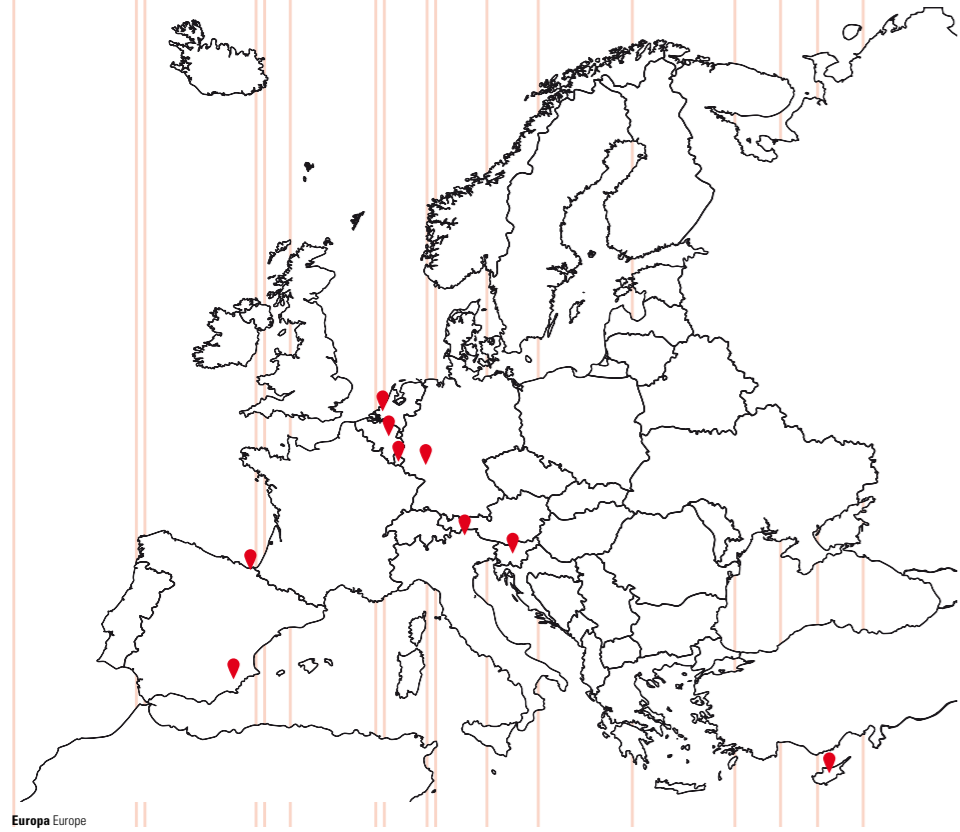
De Turkse gemeenschap is de grootste in Limburg en de meesten van hen zijn moslim. Om te kunnen bidden hebben moslims een zuiver oppervlak nodig, dat ook draagbaar en gemakkelijk op te bergen is. Daarom hebben ze altijd een gebedskleed bij zich. Toen ze naar België verhuisden om in de mijnen te werken, namen de moslim-mijnwerkers elk hun eigen gebedskleed met zich mee. In samenwerking met de Turkse Unie verzamelde Manifesta 9 een grote hoeveelheid van deze authentieke bidmatjes. Je kunt ze gaan bekijken in het erfgoedluik. Welke voorwerpen zijn voor jou van belang in je dagelijks leven? Wat betekenen ze voor jou? Hoe verandert de betekenis en/of de waarde van een object door het tentoon te stellen? Maak hieronder je eigen tentoonstelling van voor jou belangrijke voorwerpen.

The Turkish community is the biggest in Limburg and most members of this community are Muslim. To pray, Muslims need a pure surface, that is portable and easy to put away. Therefore they carry a prayer carpet with them. When they moved to Belgium to work in the mines, the Muslim-miners all brought a prayer carpet along. In collaboration with the Turkish Union Manifesta 9 collected a few of these authentic prayer carpets. Have a look at them in the heritage section. What about objects you use every day? What significance do they have? How does putting something on display change its meaning and/or value? Create your own exhibition below with objects that are important to you.

In het historische luik kun je heel wat documentaires bekijken. Ze geven je een beter beeld van het leven als mijnwerker. Bekijk daarbij zeker de video *Misère au Borinage* van Joris Ivens & Henri Storck. Neem daarna het videowerk van Erik van Lieshout in het hedendaagse luik onder de loep. Hoe reageert Van Lieshout op de documentaire *Misère au Borinage*?

In the historical section you can have a look at several documentaries. They all give you an impression of the life of a mine worker. Certainly have a look at the video *Misère au Borinage* by Joris Ivens & Henri Storck. Now watch the video work by Erik Van Lieshout in the contemporary section. How does Van Lieshout react to the documentary *Misère au Borinage*?

Europa Europe

MANIFESTA 9

Niet te missen! Beleef Manifesta 9 Don't miss it! Experience Manifesta 9

Museum van de Mijnwerkerswoning, Eindhoven, Embroidered sayings, 1870-1930 - Kristof Warcken

^
Tijdens je bezoek aan Manifesta 9 kun je je talenkennis bijshaven met een hele collectie geborduurde doekjes. De afbeeldingen en spreuken in verschillende talen ('Van liefde alleen kan men niet leven... we hebben voedsel nodig op tafel', 'Oost West, thuis best'...) vertellen je meer over de verschillende nationaliteiten in de regio, maar ook over het leven van de vrouwen achter de muren van de tuinwijk.

You can improve your language skills during your visit to Manifesta 9, thanks to the presentation of a whole collection of embroidered napkins. The pictures and sayings ('From love alone one cannot live... we need food on the table', 'Home sweet home'...) in different languages, will tell you more about the different nationalities in the region. But also about the life of the women behind the walls of the garden city houses.

^
v **Maak je eigen hedendaagse 'doekjes wijsheden'. Begin met diegene op te schrijven die je zo al kent en bedenken er dan zelf nieuwe. Heb je een paar leuke spreuken bedacht? Schrijf ze op gewone (schone!) zakdoekjes en laat ze achter op plekken waar anderen ze kunnen vinden. Zeg het voort!**

Create your own contemporary 'napkin wisdom'. Start with the sayings you know by heart and then think of some new ones. Did you come up with any good sayings? Write them down on regular (clean!) napkins and leave them in public spaces for others to find. Spread the word!

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Claire Fontaine, The house of energetic culture, 2012 - Kristof Warcken. Copyright the artist, credits to Nelson Lima, Dusty Sprengnagel, courtesy Air de Paris, Galerie Chantal Crousel, Paris.

Ana Torfs, I, J Stain I, 2012 - Kristof Warcken. Copyright the artist, credits to the Vlaamse Gemeenschap.

^
Ana Torfs toont 20 afdrukken als resultaat van een onderzoek naar synthetische kleuren die kunnen worden onttrokken uit koolteer, een afvalproduct bij de productie van cokes. Cokes is steenkool dat ontdaan wordt van alle verontreinigingen en daardoor zuiverder is. Ana Torfs verbindt elke kleur met beelden die volgens haar bij de kleur horen. Ze vertelt echter niets over de herkomst van de beelden, luister dus goed naar de stem op de achtergrond!

Ana Torfs shows 20 prints that are the result of an investigation of synthetic colours that can be extracted from coal tar - a waste product in the production of cokes. Cokes is coal that is stripped of all pollution and therefore more pure. Ana Torfs links each synthetic colour with images that, according to her, belong to the colour. There is no description of the origin of the images, so listen carefully to the voice in the background!

^
v **Associëren is een sterk iets. Vrij associëren brengt je vaak tot verrassende en interessante verbanden, die meer steek houden dan je zou denken. Hou een associatiedagboek bij. Noteer steeds het eerste wat in je opkomt als je iets nieuws ziet of terwijl je door de tentoonstelling loopt. Je kunt net als Ana Torfs oefenen door te starten met je lievelingskleur, welke beelden en woorden roept die bij je op?**

Association is a strong thing. Freely associating will often lead to surprising and interesting connections that make more sense than you think. Keep a diary with associations. Write down the first thing that comes to mind when you see something unfamiliar or when you walk through the exhibition. Just like Ana Torfs you can practise by starting with your favourite colour, which images and words do you associate with that colour?

<
Heb je al gezien hoe mooi het licht in dit gebouw is? Er is ook een kunstwerk dat echt lichtgeeft, het is gemaakt uit grote neonletters. Op deze plek mag je als bezoeker niet komen. Na een kernramp in het Russische dorpje Pripjat, waar je dezelfde letters op een groot gebouw kunt zien, mag daar ook niemand meer komen. Als je iets wat eigenlijk ergens anders thuis hoort daar weg haalt, dan noemen kunstenaars dat ook wel een 'readymade'.

Did you notice the beautiful light in this building? There's also a luminous work of art, it is made from large neon letters. As a visitor you can't walk in this part of the exhibition. You can see the same letters in the Russian town of Pripjat. After a nuclear disaster, nobody is allowed to go there either. If you present something that actually belongs somewhere else, artists call it a 'readymade'.

^
v **Maak zelf ook een 'readymade' door iets uit zijn normale omgeving te halen. Zet bijvoorbeeld je fiets in bad of verwissel je kam met je tandenborstel.**

Create your own 'readymade' by taking something out of its normal context. For instance, put your bike in a bath, or switch your comb and your toothbrush.

Emre Hüner, A little larger than the entire universe, 2012 - Kristof Warcken. credits: Robes Gallery, Rijksacademie Amsterdam, SAHA.

^
Wandel binnen in een wonderkamer met gevonden voorwerpen, geologische stukken, boeken, ansichtkaarten, handgemaakte beeldhouwwerken en schetsen. Emre Hüner wil met deze installatie vooruitgang, moderniteit, ideaalbeeld, wetenschap en industrie in twijfel trekken. Het lijkt wel of we hier op de overblijfselen stuiten van een verloren gegane samenleving.

Walk into a magic room with found objects, geological items, books, postcards, handmade sculptures and sketches. With this installation Emre Hüner wants to cast doubt on themes like progress, modernity, utopia, science, and industry. It seems as if we stumbled across the remains of a lost society.

^
v **Een utopie is een ideale gemeenschap of een samenleving met een perfect sociaal, politiek en juridisch systeem. De republiek (geschreven rond 380 v.Chr.) van Plato is één van de eerste voorstellingen van een utopie. Hoe zou de onafhankelijkheidsverklaring van jouw nieuwe utopie eruitzien?**

A utopia is an ideal community or society with a perfect socio-politico-legal system. *The Republic* (written around 380 BCE) by Plato is one of the earliest conceptions of a utopia. How would the declaration of independence of your new-found utopia read?

Duncan Campbell, Make it New John, 2009, 50', video. courtesy Hotel, commissioned by Film and Video Umbrella, London, Chisenhale Gallery, London, Tramway, Glasgow, The Model, Sligo.

^
Deze video toont het droomproject van John Zachary DeLorean. Hij ontwikkelde de DMC-12, een futuristische auto met vleugeldeuren. Die droomauto kent iedereen als de tijdmachine in *Back to the Future* (1985). In deze video, die getoond wordt als documentaire, is de auto het symbool van modernisering.

This video shows us the dream project of John Zachary DeLorean. He developed the DMC-12; a futuristic car with wing doors. A dream car which became known as the time machine in the movie *Back to the Future* (1985). In the video that's shown as a documentary, the car is the symbol of modernization.

^
v **Duncan Campbell heeft een combinatie gemaakt van archiefbeelden en zelfbedachte scènes, deze gaan in interactie treden met het archiefmateriaal. Bekijk de video van het begin tot het einde en noteer hier de scènes die volgens jou in scène werden gezet!**

Duncan Campbell made a combination of archival footage and invented scenes that interact with the existing video material. Watch the video from the beginning to the end and make a note whenever you think the scenes are fake!

Jeremy Deller & Mike Figgis, The Battle of Orgreave, 2001 - Parijsh Taghzaadth. Copyrights: the artists. Commissioned by: Art Angel.

^
Zo'n 5000 mijnwerkers komen tijdens een staking in juni 1984 lijnrecht tegenover een even grote Britse politiemacht te staan. Deze 'slag bij Orgreave' wordt 17 jaar later nagespeeld en omgevormd tot een tv-documentaire door Jeremy Deller. Hij wilde hiermee het persoonlijke en sociale belang aantonen van deze strijd. Door de gebeurtenissen te reconstrueren gingen de voormalige mijnwerkers en leden van de politiemacht hun rol in de gebeurtenis anders bekijken. Naast een nostalgische terugblik werd het op die manier tevens een middel om de sociale geschiedenis te collectiviseren.

About 5.000 miners and an equally large UK police force faced each other during a strike action in June 1984. This so-called 'Battle of Orgreave' was re-enacted 17 years later and even became a TV documentary by Jeremy Deller. He wants to show the personal and social importance of this battle. By making a reconstruction of this event, the former miners and former members of the police force will see the events of that day in a very different light. Besides the nostalgic look back, it was also meant to be a way to collectivise the social history.

^
v **Welke gebeurtenissen in je eigen leven zou je willen overdoen? Hoe anders zou je de dingen nu aanpakken? Maak een lijst met tips die je (jongere) zelf zou meegeven!**

Which events in your life would you want to relive? How would you handle things differently now? Make a list of advices you would give your (younger) self!

_____

_____

_____

_____

_____

_____

^
v **Moet je ook zeker gezien hebben
Don't miss this either**

Hou hier een lijstje bij van de kunstwerken waar je nog meer over wilt weten! Heb je bijvoorbeeld het verhaal van Leyn Weckx al ontdekt - de zogenaamde 'Putheks' - of de modeontwerperster die kleding maakt van oude mijnwerkerskleding? Welk videowerk vond je het leukst? Heb je al aan de muziekdoos van Cvijanovic Nemanja gedraaid? Schrijf hier al je ervaringen, de vragen die je nog hebt...

Keep track of the other works of art you want to know more about! Did you for example discover the story of Leyn Weckx, the so-called 'Putheks', or the fashion designer who makes new clothes from worn-out miners' clothes? Which video did you like best? Have you already turned Cvijanovic Nemanja's music box? Write down your experiences, the questions you still have...

_____

_____

_____

_____

_____

_____

MANIFESTA 9

Nog meer...
And more...

3x30
woorden
3x30
words

Sprakeloos? Hier zijn 3x30 woorden om je gesprek op gang te brengen in de tentoonstelling. Kies er ieder één woord uit om te bespreken. Verzamel en omcirkel woorden die je tegenkomt. Of knip ze uit en herschik ze zoals je zelf wilt.

Speechless? Here are 3x30 words to feed your discussion in the exhibition. Everyone picks one word to discuss. Collect and circle the words you find along your way. Or cut them out and rearrange them as you like.

Deze publicatie werd gerealiseerd voor Manifesta 9, de Europese Biënnale voor Hedendaagse Kunst, 2012, Genk, Limburg, België

Uitgever
Foundation Manifesta 9 Limburg
Dennenstraat 5
3600 Genk
België
mediation@manifesta.org
www.manifesta9.org

Concept en redactie
An Leemans, Yoeni Meessen

Design Thonik

De redacteuren bedanken Lies Caeyers, David Smeulders, Tine Poesen, Laura van Eerten

Foto's en afbeeldingen van kunstwerken tenzij anders vermeld © Manifesta 9, de Europese Biënnale voor Hedendaagse Kunst en rechthoudende kunstenaars.

Manifesta 9 is een initiatief van Manifesta Foundation en de Provincie Limburg en wordt genereus gesteund door de Stad Genk en een groot aantal lokale, regionale, nationale en internationale partners en stakeholders. In 2008 werd Manifesta door de Europese Commissie verkozen tot ambassadeur van de beeldende kunsten. Deze benoeming werd verlengd in 2011.

informatie information
ecologie ecology
esthetisch aesthetic
industrialisatie industrialism
geschiedenis history
verandering change
wetenschap science
oppositie opposition
transformatie transformation
verlichting enlightenment
aanpassen alter
waarde value
kennis knowledge
fysiek physical
eclectisch eclectic
permanent permanent
productie production
arbeid labour
geheugenverlies amnesia
economie economy
schoonheid beauty
integratie integration
crisis crisis
politiek politics
gemeenschap community
gemeenschappelijk common
landschap landscape
modernisme modernism
diepte depth
samenwerking collaboration
geheugen memory
verschil discrepancy
aanastan affect
onbehagen unease
post-industrieel post-industrial
radicaal radical
representatie representation
context context
propaganda propaganda
vrijheid freedom
systematisch systematic
ontwikkeling development
visie vision
taal language
vervuiling pollution
bizar bizarre
illegaal illegal
vrijheid freedom
contrast contrast
voortgang progress
duurzaam sustainable
passie passion
handel commerce
vervuiling pollution
bizar bizarre
indirect oblique
hedendaags contemporary
bloed blood
muziek music
afval debris
archief archive
welvaart prosperity
ethiek ethics
solidariteit solidarity
transitie transition
humor humour
oorzaak cause
gevolg effect
minachting disdain
welfare prosperity
ethiek ethics
samenleving society
toekomst future
kapitalisme capitalism
buitengewoon extraordinary
tegenstelling juxtaposition

This publication is made in conjunction with Manifesta 9, the European Biennial of Contemporary Art, 2012, Genk, Limburg, Belgium

Publisher
Foundation Manifesta 9 Limburg
Dennenstraat 5
3600 Genk
Belgium
mediation@manifesta.org
www.manifesta9.org

Concept and editing
An Leemans, Yoeni Meessen

Design Thonik

The editors would like to thank Lies Caeyers, David Smeulders, Tine Poesen, Laura van Eerten

Photos and illustrations of works of art unless noted otherwise © Manifesta 9, the European Biennial of Contemporary Art, and respective artists.

Manifesta 9 is initiated by the Manifesta Foundation and the Province of Limburg and is generously supported by the City of Genk and a vast number of local, regional, national and international partners and stakeholders. In 2008, Manifesta has been Ambassador of Visual Arts of the European Commission, an appointment which was renewed in 2011.

